

TÁNCMŰVÉSZET

1981/10

8

Irak Muhamedov, a moszkvai nemzetközi balettverseny nagydíjasa a Kalóz variációját adja elő (APN fotó)

Felelős szerkesztő: **MAÁ CZ LÁSZLÓ**
 A szerkesztőség címe: Budapest VIII., Rákóczi út 23. 1088
 Telefon: 142-498
 Kiadja a Lapkiadó Vállalat, Budapest
 VII., Lenin krt. 9-11. 1906. Telefon: 221-285
 A kiadásért felelős: **Siklósi Norbert**

Egyetemi Nyomda — 81.7202 Budapest, 1981
 Felelős vezető: **Sümeghi Zoltán** igazgató
 Megjelenik havonta

A szöveg fényszedéssel készült

Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető a hírlapkézbesítő postahivataloknál és a Posta Központi Hírlap Irodánál (postacím: Budapest V., József nádor tér 1. — 1900) közvetlenül, vagy postautalványon, valamint átutalással, a KHL 215-96162 pénzforgalmi jelzőszámra. Előfizetési díj egy évre 120,— Ft.

Külföldön terjeszti a Kultúra Külkereskedelmi Vállalat.
 H-1389 Budapest, Pf. 149.

INDEX: 25 830

HU ISSN 0134 1421

TÁNCMŰVÉSZET

1981. VI. évfolyam, 10. szám.

Ára: 10,— Ft

Tördelő- és képszerkesztő:

Szabó Éva

Munkatárs:

Fuchs Livia

TARTALOM

<i>Maá cz László—Kővágó Zsuzsa— Fuchs Livia: Pécsi Nyár 1981</i>	1
<i>Szta n ő Hedvig: A Duna menti népek VII. fesztiválján</i>	9
<i>Szud y Eszter—F. L.: Újszegeden és a Dóm téren</i>	11
<i>—Kőgő—: Két együttes a Park- színpadon: Szenegáli Nemze- ti Balett és Antonio Gades újabb vendégjátéka</i>	14
HÍREK	17
<i>Koá n Zsuzsa: Balettvizsga '81</i>	19
<i>Ko po si Edit: Televíziós táncpro- dukciók</i>	21
<i>Erő ss László: Egy sajtó-hatás- vizsgálat tanulságai</i>	22
HÍREK	24
<i>Bokor Roland: A IV. balettver- seny Moszkvában</i>	26
<i>Ár va Eszter: A huszonöt éves Kölni Nyári Táncakadémián</i>	29
<i>Ná da si Marcella: Egy különleges kiállítás Londonban</i>	31
<i>Tó th Vladimír: Mi újság az Ara- beszk Stúdió nál?</i>	32

A címloldalon: Bartók—Eck: A fából faragott királyfi, Tamás Gyöngyi és Kuli Ferenc (Körtvélyesi László felv.)

A hátsó borítón: Cristina Hoyos és Antonio Gades a Flamenco-szvitben (Benkő Imre, MTI fotó)

Pécsi Nyár 1981

Pécsi nyár – monstre nyár, mondhatjuk, s közel sem a szójáték kedvéért. Aki június-július fordulóján végigböngészte a különböző műsorfüzeteket, előre ámulhatott az ígért válszték fölött, s az ámulatból juthat most az olvasónak is, ha végigpásztazza az alábbi beszámoló fejezeteit. Tusakodhatunk is: vajon jól volt-e minden úgy, ahogy volt?

Az aggodalmak tisztázására induljunk el a kályhától, nem feledve, hogy a nyári évadok sorában ez volt a negyedik. Emlékeznünk kell: az egész vállalkozás indulását sokoldalú „drukkerség” vette körül. Annál inkább, mert négy éve már szemmel látható volt az országban folyó nyári rendezvények kiüresedése, eltolódása az egyre könnyebb látványhatások felé. Valóban, miért ne legyen joga Pécsnek megrendezni a maga *sajátos* nyarat, hogy ne csupán valami helyi színnel, hanem országos súlyú művészi többletértékkel szolgáljon? Nos, most is születtek értékek, de talán nem igazságtalanul véljük, hogy a rendezvények mennyisége, dömpinghatása vált uralkodóvá. Műfajban és helyszínben (a kettő itt összefügg) ugyan valóban felmutathatjuk a sokoldalúság tendenciáját, a dolgok, stílusok és karakterek azonban már elméletileg is szükség-szerűen összerosmódnak, ha tudjuk, hogy a koreográfiák imponálóan nagy száma csupán egy-két koreográfushoz kötődött, s az esetek zömében a Pécsi Balett előadógárdájához. A szériális teljesítménynek, s a valőrök meg-ingásának veszélyét érezzük, miközben nem tudjuk eldönteni, hogy a pécsi táncosok teljesítményét heroikusnak, vagy már embertelen kötelezettségnek tekintjük. (A kamara- és nagyegyüttesi előadások mellett néhány táncos fellépését még a Pannónia Hotel kertjében rendezett gulyáspartikra, bocsánat: pezsgős garden-partykra is meghírdették.) Roppant nehéz ítékezni, hiszen nem tudhatjuk például, hogy a Pécsi Nyár igazgatóságát nem hagyták-e esetleg cserben korábban eligérkezett partnerei, s hogy emiatt ugyancsak nagyobb tehernek kellett hárulnia a helyi erőkre? Nincs kizárva. Ám a recenziós szándékra végül mégis a néző attitűdje, a már megtörtént dolgok szemléje marad. Ez a szemle most némi gör-csösségre, túlvállalásra hívja fel a figyelmet, olyan lapidáris következtetésekkel, hogy „kevesebb talán jobb lett volna”, vagy „célszerű lenne jobban megosztani és variálni az alkotó-és előadóerőket”.

Még egy nyugtalankodás, a *közönség* miatt. Valóban nem szükséges csupán a táblás házak

büvöletében és igényével gondolkoznunk. De hát az sem lelkesítő, ha egy premieren (Balett-est '81) vagy egy meg nem ismételtető produkción (Szövetkezeti néptáncfesztivál) legfeljebb 60 százalékos a Szabadtéri Táncszin telítettsége. És jóságos ég! – a Lengyel Táncszínház nagykeservesen megszületett első est-jét jó, ha negyed ház fogadta tátongó padso-rokkal. Ez több, mint kínos. De térjünk végre a produkciókra.

1. Baletttest '81. A júl. 11. és 13-i műsor a Bartók Béla előtti tisztelgés jegyében fogant, mégpedig három egyfelvonásos egybefűzésével. Közülük *A csodálatos mandarin* nem ismeretlen az évad nézőjének, hiszen a darab a téj-vegi centenáris balettprogramban már szerepelt (vö.: Táncművészet 81/5.). A jogos kíváncsiságra, hogy a szabadtéri adaptáció meg-állta-e a helyét, most egyértelműen igennel felelhetünk. Annak ellenére, hogy a darab elejéről, illetve epizódjaiból Eck Imre most elhagyta a város nyüzsgését közvetítő, zseblámpás és szürke kabátos tánckari tagokat. Tulajdonképen jelenlétüket korábban már a darabhoz tar-tozóan éreztük, távolmaradásuk mégsem kel-tett zavart, s ez az új rendezés sikerére vall. In-kább az előadói intenzitásban maradt hiányér-zetünk, de nem Bretus Mária, vagy az öreg ga-vallér és az ifjú, tehát Gallovits Attila és Lovas Pál jeleneteiben. A csavargók csoportjában, Koroncay-Hetényi-Tóth hármasának gesz-tusaiban érződött egy kevés rutin, a címsze-repben pedig Eck Imre mintha megkényelme-sedett volna. A 13-i előadáson már majdnem joviális beleegyezéssel viselte háromszoros ha-lálát. Hogy félreértés ne legyen: változatlanul nem igényli senki a kifordult szemeket vagy vértócsákat, de hát – csökkent a darab feszült-sége.

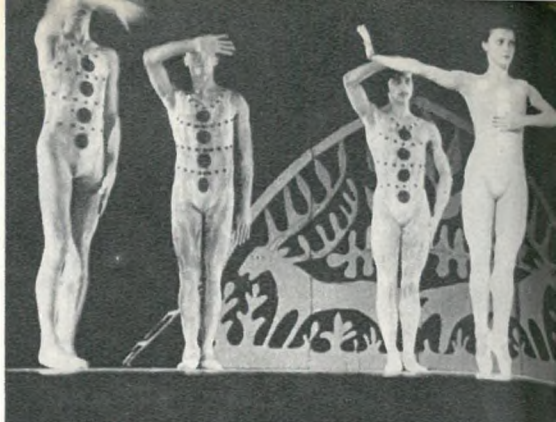
A fából faragott királyfi, az est nyitó darabja több szót kíván, hiszen egy-két fotót leszámít-va az 1964-es szegedi verzió emléke lassan már ködbe vész. A balettet inkább új darabnak minősíthetjük a társulat repertoárján, mintsem felújításnak, s talán azért is igazságos így lát-nunk, mert értelmezés dolgában Eck több ön-fegyellemmel élt, a balett tisztán követhető vo-nalvezetését alakította ki, s végül – de most igazán nem utolsósorban – feltűnő gondot fordított az alakok és fejlemények táncos meg-formálására.

Ami „eckí”, azt két momentumban jelölhet-jük meg. Először abban, hogy (a szegedi verzió felújításaként) a szövegkönyvbéli tündér alak-

ját „kettéhasítottá”, illetve megkettőzte: *Tamás Gyöngyi* lágyabb, illetve *Zarnóczai Gizella* keményebb klasszikus táncával egy „jó” és egy „rossz” tündért léptetett a színpadra. Szerintünk tehette, hiszen a librettó tündére korábban teljesen szeszélye szerint, mondhatni rigolyaszerűen tett egyszer jót vagy rosszat (s ugyan miért?), most pedig a megfelelő akcióknál mindenki következetesen önmagát képviselte (pl. a királyfi próbatételeinek „ügyintézése” nyilvánvalóan Zarnóczai hatásköre lett). – A másik „újítás”, hogy a produkcióba Eck bevonta a pécsi Baranya együttes táncosait, mintegy velük személyesítve meg a „természet és társadalom” személytelen erőit a balett nyitó- és záróképében, s a királyfi vigasz-apoteózisában. Hogy pontosak legyünk: csöndes és diszkrét látványhatások, halk vonulások és csoportosulások keletkeztek általuk, érezhetően a hangulati- és látvány-*kiegészítés* szándékával, miközben az erdőt és a vizet a Pécsi Balett táncosai jelenítették meg, dinamikusabba hangszerezelt mozgásformákkal.

Táncos körökben nyilván heves disputa lesz még arról, hogy a két stílus és csoport összeházasítása megengedhető és szerves-e, vagy sem (a magunk részéről fölöslegesnek véljük bármelyik oldalról a szentségtörés emlegetését), s meglehet, még inkább vita kerekedik majd afőlött, hogy a stilisztikai kettőzés a szó-lószerepekben is megjelent. Mert Eck a fabáb szerepére ugyancsak a Baranya együttesből *Bognár Józsefet* állította be. Ugorjuk át a perlekedés lehetőségeit („Eck felemelte a néptáncot”, „Eck ezzel a megoldással meggyalázta a balettet vagy a néptáncot”), csupán arra szorítkozva, hogy *Bognár* kissé aszténiás megjelenése, s merevvé tett legényes-csapásolós mozgása akarva-akaratlan trouvaille lett a darabban. Lehet, hogy egy legényes versenyen nem ő lenne az első, de a báb-helyzetben alakja és mozgása telitalálat. Merevsége, semmibe néző tekintete, leszűkített mozgása önmagában kontrasztot ad az érzéssel telített és szélesebb mozgású királyfival szemben. S mint a látottak igazolták: *Kuli Ferenc* kissé megkésve, de nem érdemtelenül kapta az utóbbi szerepkört. Táncfeladatait tisztán, mutatósan látta el; ha kellett, szenvedett, de nem szenvedgett; még egy cseppnyi blazirtságot is hozzáadott szerepéhez, teljesen helyénvalóan, reménytelen viselkedésű partnere láttán. S a királykisasszony, *Paronai Magdolna*? Amolyan prücsök-királylányként gubbaszt, s kiszállva királyi trónusáról korrekttül végigjárja klasszikus pispiskedési feladatait; játékos és érdeklődő, emiatt távol áll tőle az üres libaság, s gonosz felhangok sem kísérik megjelenését. Valójában a vétlen királyfira odalegyintett pofonjáért sem tudunk rá megharagudni.

Az est második harmadában a *II. Hegedűverseny* a pécsi repertoárnál már ismerős tusakodást élesztette újjá a szemlélőben, azaz: tiszta tánc kíván-e lenni a darab, vagy pedig olyan konstrukció, amelynek a kulcsát ismét meg kell keresnünk? Igaz, már a helyszínen bátorító tanácsot kaptam, hogy „nézzem csupán táncnak”, de hát e tanács elfogadásához a készség kibontakozása akadályokba ütközik.

A fából faragott királyfi – a rossz tündér és az erdő

A fabáb és a rossz tündér, Bognár József és Zarnóczai Gizella

Éden után (Körtvélyesi László felvételei)

Először is a tisztán táncjelenetek mellett (s ilyen tagadhatatlanul bőven volt) ismét feltűntek jelentős, információs szándékú és tartalmú gesztusok, s egymással ütköztetett, viszonylatrendszerben elhelyezkedő csoportalakzatok, amelyeket nem lehet nemlévőnek tekinteni. Önkéntelenül feltolul hát a kérdés: akar-e itt Eck mondani valamit, vagy sem? A dilemmát másodjára csak megerősíti a darab felülcímzése: *Eden után*. Lemondva lángpallosról és arkangyalról, a néző önkéntelenül is valami elsi-ratás és boldogságkeresés, netán társadalom-szervezkedés (a variációkat folytassák mások) koreográfiai képeire rendezkedik be. S valóban találunk meditációt, tragikumba hanyatlást, kitörő örömet, csak töredékben, át- meg át- szöve, illetve kesztesztve „sima” táncfolyamatokkal. Mennyire átgondolt hát a darab koncepciója? – nem tudunk rá válaszolni.

Két mozzanatra azért hadd hívjuk fel még a figyelmet. Az egyik, hogy bizonyos aspektus-ból végső soron csakugyan nem oktondiság, ha a darabot „csupán táncnak” igyekszünk tekinteni. Tudniillik Ecknek és a társulatnak már elég régen volt olyan darabja, ahol a táncos erők és teljesítmények alaposan kifuthatták magukat. (Talán a Beethoven szimfóniák táján lelhetjük fel az utolsó nagy támpontokat.) Most e tekintetben az együttes nagyon jó formát mutatott, különösen az olyan férfítáncosokkal, mint Körmeny László, Lovas Pál és Bauer József, s szerintünk csak helyénvaló, ha a társulat a tiszta és sodró táncfolyamatokban – horribile dictu: „klasszikázásban” – időnként megerősíti a reputációját. – A másik momentum már ismét kétkedés: a bemutatás előtt még egy-két héttel is a *Cantata profana* elő-re-jelzése szerepelt a középső műsorharmadra. Nos lehet, hogy gratulálni illenék a rugalmasságért, de a váltás gyorsasága kicsit feltűnő, s ez a módosulás ugyancsak erősíti a konstrukciót érintő aggodalmakat.

Semmi okos tanácsot nem adhatunk végül a Szabadtéri Táncszín akusztikájának megjavítására. Marad a tény, hogy a *Nagy* Ferenc vezényletével játszó, s imponáló létszámú zenekar most nem szolt igazán (mármost az egész estén). Sajnáljuk mind a muzsikusok, mind a táncosok, mind nézőtársaink miatt.

2. Magnificat. A Monteverdi-muzsikára készült kamarabalett júl. 12-i előadása malőrrel indult: működőképes orgona hiányában gépzeneré ment az előadás a Barbakán bástyán, s az egyébként megjelent kamarakórus „élő” közreműködéséről is le kellett mondanunk. A korábbi nyári játékokon már szereplő balettel egyébként nem könnyű megbarátkozni, s nem az előadók, hanem a koreográfiai üzenet megfajthetatlensége miatt. Valami „két-felé szerveződés” ugyan feltétlenül megérződött egyszer a Bretus–Eck kettős, a másik oldalon pedig az Uhrík–Hetényi–Lovas hármas között, de szinte ez minden, s maradnak a kérdőjelek. Miért kell Bretus Máriának hosszú percek át a gyertya lángjába bámulnia, miért kell később Eck Imrét kereszte feszíteni, majd később (nagyon helyesen) újra leengedni? Vajon itt valami Krisztusba oltott Mandarin-

komplexumról van szó? Nem tudjuk. Objektív tényezőként természetesen most is szerepet játszhat a kritikus felfogóképatlensége. De azt sem zárhatjuk ki, hogy e kamarabalett valós célját, küldetését hermetikusan csak az előadógárda ismeri.

3. A Szövetkezeti Néptáncfesztiválon kicsit csodálkozni kellett, hogy a nagy záróműsor júl. 12-én délután ötre került, holott aznap este a Szabadtéri Táncszín üresen tángott. Lehet, a távolabbi városokból származó együtteseknek már korábban haza kellett indulniuk, de hát így szükségképpen sziesztázó, megerezkedett hangulat uralkodott el a kánikulás nézőtérben, s némelyik együttes előadásmódjában ez a „megengedő” hangulat ugyancsak érvényesült. Olyan, régtől számon tartott együttesek is, mint a pécsi KISZÓV és a zalaegerszegi KISZÓV, most kicsit pedánsan és lanyhán szerepeltek; a zalaiak is már két hét múlva, a balatonföldvári találkozóan mutatták meg igazi formájukat. (Ide kívánczok az észrevétel: mintha megint zavarokat éreznék a pécsi városi együttesek életében. Váltakozó hadiszerencsével, de folyamatos elszántsággal most már két-három év óta a Baranya együttes szerepel; a KISZÓV-nél vezetési változást, vagy éppen váltságot emlegetnek; a Mecsek működését pedig, melynek újabb felíveléséhez két éve még oly sok reményt fűztünk, egyszerűen homály fedti.)

Az OKISZ és a Baranya megyei KISZÓV szervezésében lezajlott fesztiválon a *váraljai* és a *zengővárkonyi* népi együttesek inkább foltookban, egyes táncleteikkel adtak jó benyomást – részben épp az idősebb népművészek közreműködése útján –, s ugyanezt az egyenlenséget kifejező folthatást érezhettük meg a már ifjúsági *Baróka* együttesnél, vagyis a *barcsi* táncosoknál. Tökéletes, valóban lelkesítő összhatást, melyben a táncok hitelessége, az előadók stílusa és lendülete egybefonódott a szép viseletekkel és a jó kompozíciós arányokkal, ezúttal a *kalocsai* népi együttestől és a *meceknádasdi* német nemzetiségi együttestől kaphattunk. (Az előbbi csoport régtől ismert, s a nemzeti külképviselet alkalmain okkal-joggal favorizált együttes, ám a meceknádasdiakról is ki kell egyszer mondani, hogy évek óta a legkülönbözőbb fórumokon csak elismerést aratnak, s ennek ellenére valami kényszerű zárvány-állapotban élnek. Pedig egy ausztriai vagy NDK-ban rendezett találkozón legalább olyan joggal és hitelességgel képviselhetnék a hazai németiség táncultúráját, mint a még egyáltalán kiküldhető két-három másik német együttes.) Összhatásról szólna: ezúttal az OKISZ *Erkel* együttese sem szerepelt átütő hatással. Kár. A koreográfiai matéria meglett volna hozzá – a Magyar Képeskönyv tételeit láttuk –, az előadói feszültség maradt el. A táncosok kényelmes elégtel-séggel, nemegyszer slamosan járták, s devalválták Molnár István táncait. A dolog szinte megmagyarázhatatlan, hiszen az együttest vezető *Galambos Tibor* korábbi előadói pályáján éppenszint a feszes előadásmódjáról volt hi-

res! Csak abban bízhatunk, hogy ez a pongyolaság csupán átmeneti „rossz passz” volt az együttes életében.

Végül vegyes érzésekkel adjuk hírül, hogy a fesztiválon két külföldi együttes is fellépett. Az NSZK-ból érkezett *Landjugend Trachten Gruppe* ugyanis mindent megtett, hogy az amatőrök helyett a dilettantizmus emlékét hagyja maga után. Az állítólagos elzászi táncok egysíkú és végláthatatlan ismétlődését kínos csetlés-botlások tarkították. A közönség önfelédten hahotázott. Jobb lenne persze szerető szóval megemlékezni a csoportról, hiszen – mint a műsorvezető közölte – saját zsebükbe nyúlva kerekedtek fel a vendégszereplésre. De hát érdemnek ez minden. (S ha már itt tartunk, még egy kínos kötelesség: ezen az előadáson a publikumnak ritka nyomasztó műsorvezetést kellett elviselnie, telítve bizalmoskodással, fecsegéssel, fölösleges sallang-adatokat zuhatagál, s mégis nem egy tárgyi tévedéssel. Muszáj az ilyen feladatot hagni-prédának odadobni?) Azt, hogy végül valamilyen fesztivál-hangulat is kerekedett, a kalocsaiak és mecsek-nadásdiak mellett a *várnai* szövetkezeti táncegyüttes sokoldalú táncstudásának köszönhető. Némelyik nő viseletük ugyan már egy kicsit sallangos volt, s a koreográfiai beállítás is itt-ott megérintette napjaink fertőzete, a tempók hajszolása, mégis, a bolgár együttes tömény vitalitást és formagazdagságot adott. S erre most, ezen a találkozón szükség volt.

4. A villányi szoborparkban előadott kamaraballettekről lapunkban már tavaly is szó esett, mégis érdemes erre a vállalkozásra visszatérnünk. A Pécsi Nyár első felében még a szavai darabok szerepeltek műsoron, azaz Eck Imre, Hetényi János és Majoros István mikrobalettjei, Páronai Magdolna, Zarnóczai Gizella, Kuli Ferenc, Körmendy László és Hajzer Gábor előadásában. A szombat-vasárnapi matiné-program címe szintén azonos a tavalyival – *Ballettek kórusmuzsikára* –, s Tillai Aurél vezényletével ezúttal is a Pécsi Nevelők Háza Kamarakórusa énekelte Lassustól Kodályig és Petrásióru a kórusirodalom röpké darabjait. Mondhatnánk, a táncok ugyanezt a röpkesőget tükrözték a hirtelen feltörő és elhamvadó szerelmekkel, bújócskákkal, andalodásokkal és a szemforgatást sem nélkülöző pojacáskodásokkal. A pécsi koreográfiai annaleiseiben valószínűleg nem ezek a táncok foglalják el majd a MŰVEK fenntartott helyét, de az adott helyzetben a néző nem is az egek ostromát és a pokol kapuinak ünnepét várja. Valami egészen különös varázsa van ennek a szabadtéri mókázásnak. A nyugodt kőtömbök, a magaslattal körülölelő baranyai táj, az éteri és bensőséges muzsika, az elomló és új reménnyel játszó táncosok párját ritkító atmoszférában egyesülnek. Túl olcsó, noha igaz lenne úgy vélni, hogy itt kitalálták a könnyű műfaj valami nemes változatát. A sziklák mögül inkább valami reneszánsz életérzés lopakodik elő, betöltve a nézőt a madrigálok derűs vagy borongós harmóniájával. – Néző persze megint nincs,

A szoborparkban, nevek a trikókon

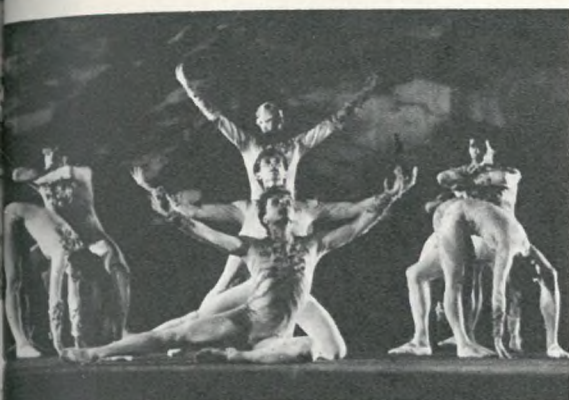
legfeljebb két tucatra való. Kár, nagyon nagy kár. Az ilyen élménynek életünk jobbításához, teljességéhez kell tartoznia.

Maác László

5. Polski Teatr Tanca, Poznan. Július 16-án Conrad *Drzewiecki* három koreográfia-jából az első a *Drámai történet* címet kapta. A Serocki szeriális zenéjére készült tánc formailag alkalmazkodik a zene kompozíciós technikájához, de *Drzewiecki* minden formaművészi, táncalkotói fantáziája ellenére is hosszú, címével ellentétben pedig drámai töltés nélküli mű. A csoportok elrendezésében, a szólók, kettősök, hármások mozdulatanyagában fellelhetjük az utalásokat a drámai konfliktusokra, egészében a koreográfia mégis széteső, mondhatnánk unalmas. Az előadásmód is elősegítette negatív érzésünket: feltűnően sok technikai fogyatékossággal, előadói közömbösséggel találkozhattunk. A nonfiguratív, elmosódó barnászöld színfoltokból álló vetített háttér ugyancsak fokozta a néző bizonytalan, feszengő érzését.

Tíz évvel ezelőtt reveláció erejével hatott *Drzewiecki*től *A csodálatos mandarin* koreográfiaja a budapesti Operaház színpadán. Emlékezetemben a darab azóta is szuggesztív erejű koreográfiafént élt. Érthető, hogy elsősorban ezt a művet vártam különös izgalommal, mert az „emberpatkányok” és „boszorkányok” közé menekült mandarin története hiteles és meggyőző volt a társadalom periferiáiról is kizsurolt, szembetűnően, csatornában élő lány mellett. A koreográfus mandarin-értelmezése most is meggyőző, az előadás mégis adós maradt a hajdani élménnyel. Nem változott a koreográfia, csak az előadók „jóvoltából” kilúgozódtott. Romana *Juszkat* előadásában a lány mindvégig közömbös, fád, sorsába beletörődő személyiség, nem tud kilépni a csatorna szennyéből, képtelen az érzelmi átalakulásra. Arkadiusz *Duch Mondra* alakításában viszont testalkata, egészében robusztusabb egyénisége gátolta meg, hogy mandarinja hiteles legyen. A felismerés pillanatában ugyan volt egy villanása, csak ez kevés volt a zene és a koreográfia teljes mondanivalójának közvetítéséhez.

Schubert C-Dúr Kvintettje mind ez ideig a zeneirodalom egyik teljességgel megfejthetetlen csodája. Most kimondhatjuk: a muzsika koreográfiai átköltése a koreográfusnak nemcsak merész, hanem sikeres vállalkozása lett.

Drámai történet (Kálmándy Ferenc felv.)

C-Dúr Kvintett (Kálmándy felv.)

Ezt a Kvintettet a zenetörténészek és előadó-művészek tételeiben is többféleképpen értelmezik. Most az első tételre nem készült koreográfia, s Drzewiecki négytételnek értelmezte a művet, szigorúan ragaszkodva az ötös előadói létszámhoz (kivéve a záró, már-már orkesztrális hangzású Allegretto tételt.) Az előadók úgy változnak a periodizált fő témákban és melléktémákban, hogy az eredeti nem szerinti „létszámot” a koreográfia az egyes tételekben mindvégig megtartja.

A tánc tehát az eredeti II., Adagio tétellel indul, két férfival és három táncosnővel. A largo bevezetés szólóhegedű szólamát a középpütt álló nő, a II. hegedű és a brácsa szólamot két nő, a két cselló szólamot két férfi táncolja. Az újabb és újabb táncosok a dallamformálás, fő-téma és melléktéma-szerint veszik át az egyes szólamokat, míg végül a visszatérő largóra az eredeti előadók a már megismert mozdulatfüzést táncolják. A koreográfia tehát a zene híd-szerkezetének adekvát tükré. Ugyanez a szerkesztésmód érvényes a további tételekre is,

csak hogy a Scherzót és ennek triós részét a koreográfus felfogásában szinte önálló tételeknek érezzük. (Ezt a hatást az előadók számának variálása is elősegíti.) A trió ländler témáját (4 nő, 1 férfi) a záró Allegretto tétel indításában már öt pár táncolja, s ez nem mond el-lent az alapkoncepciónak, hiszen az egyre inkább zenekari hatású muzsikabari a színre lépő újabb és újabb párok térbeli elrendezése, táncos szólama változatlanul kvintett.

A koreográfia táncnyelve a klasszikus balett mozdulatanyagához kötődik, csak éppen váratlanul új, más technikai rendszerekben nem látott mozdulatokat, lépés- és emelésekombinációkat is láthatunk, meglepően szerves kapcsolatban a megelőző mozdulattal és zenével. Esztétikai hatásuk maradéktalan. Egyáltalán az egész mű a különleges, ritka csoda élményét adta. Táncéletünknek csak nyeresége lenne, ha valamelyik magyar társulat felvenné a repertoárjára.

6. Bartók 44 Hegedűduójának táncképeit a Pécsi Balett szólistái 18-án a **Barbakán** színpadán mutatták be. Eck Imre ezúttal túlon-túl is könnyen érthető koreográfiát készített, feltehetően abból kiindulva, hogy a sorozat „hegedűiskola” jelleggel készült. A gyermekjátékokhoz kötődő indítás a felhőtlen ifjúság világát kívánta megidézni, s a folklorisztikus hangvétel a későbbiekben is fel-felcsillant.

Hegedűduók a Barbakánban (Cseri felv.)

Hegedűduók (Cseri László felv.)

A tánc a csintalankodó, majd fokozatosan a durvább, erotikusabb játéku ifjakat állította elénk – nem vagyok azonban meggyőződve, hogy a látvány a kolomejka vagy az arab dal-lam adekvát kifejezése lett volna. A kis színpadon láthatóan biztonsággal és jól szórakozó három pár (Bretus Mária, Paronai Magdolna, Zarnóczai Gizella, Hetényi János, Hajzer Gábor, Körmendy László) a tőle megszokott színvonalon és előadói stílussal táncolt. Gy. Vass Ágnes és Gyermán István azonban ezen az estén nem a legmegfelelőbb színvonalon tolmácsolta Bartók muzsikáját.

7. Az Antigone is beszámolómhöz tartozik, csak a Tettye színpadára tervezett bemutatót elmosta az eső. Így csupán a próbán látottakról szólhatok. *Bagossy* László rendezése Kreon alakjára teszi a hangsúlyt, s ugyancsak fokozott szerepet szán a karnak, a dráma énekes-táncos-szövegmondó szereplőjének. A koreográfus *Vidákovics* Antal így a Baranya együttesel sajátos koreográfiai feladatokra nyert lehetőséget. Tömegjelenetei, táncai hatásosak, bár érzésem szerint hosszúak, feltehetően a rendezői felfogás következtében. Mozdulatnyelve elsősorban a balkáni folklorikáns; megpróbálkozik ugyan más, expresszív hatású mozgásformákkal is, csak táncosai ehhez még nem elég képzetek. Karvezető szólistáját, *Bognár József* személyiségét nem érzem olyan átütő erejűnek, hogy tömeget tudjon maga után vinni, vagy éppen Kreon támasza, netán ellenlábasa legyen. Tisztázatlanok a pas de deux-k is, de lehet, ez ugyancsak a rendezés bizonytalanságából fakad. Mindenesetre a próbán látottak ettől még igazolták *Vidákovics* igen jó drámai és színpadi érzékét.

Kővágó Zsuzsa

8. Csókos asszony. „Könnyű, oldott, szórakoztató” – mentegette a Nyári Színház kakukktójását *Eck Imre*, a teljes vállalkozás művészeti vezetője egy interjúban, mert a program egésze mégiscsak Bartók nevében szerveződött. Értem én a biztos telt házra is ügyelő műsorösszeállítókat, csak az indoklásban rejlő állítással nem érthetek egyet. Bartók

muzsikájára nem lehetne oldott, szórakoztató műveket készíteni? Közismert például a budapesti Bábszínház zseniális Fából faragott királyfija, de *M. Marin* győri darabja, a Kontrasztok is példázta: nem kell mindig áhitattól feszengve, elkomorulva közelíteni Bartók zenedarabjaihoz.

Mindenesetre Pécsen a Csókos asszony, *Zerkovitz* Béla operettje szolgálta „a” szórakoztatást, mint hallottam, őriási közönségsikerrel. Azért tudom csak hallomásból, mert mindössze a darab egyik kimerítő próbáját láttam. A hajnalig nyúló főpróba végigdidergésére elsősorban az sarkallt, hogy *Uhrík* Dóra játszotta a főszerepet, de az is izgatott, hogy vajon egyszeri, szerencsés véletlen volt-e a Chigagóban a pécsi táncosok színész-énekes teljesítménye. Most az operett közel sem támasztott olyan követelményeket, mint a musical, de ettől még a táncosok helyt álltak mindhárom minőségben, *Uhrík* Dóra pedig ismét bebizonyította, hogy vérbeli színésznő, s nem csak önálló estjének kényszerítő ereje hozta ki belőle a komédiást. Hangja is elvesztette kezdeti elfogódottságát és egyszínűségét (emlékszünk, *Putifárnéként* még jobbára csak felmondta a szöveget), s éneklésmódja sem halványabb színésztársai táncbetéteinél.

A darab mozgásvilágát *Tóth* Sándor tervezte, láthatóan külön utakon járva a rendezőtől. Öniróniától sem mentes, a librettó „cselekménytől” távolságot tartó táncpezíródjai humort

Antigone

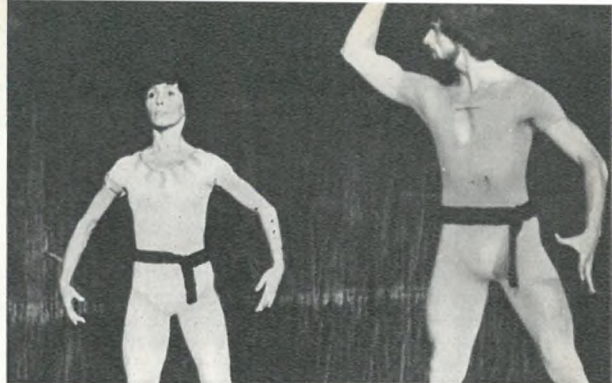
és felüldülést hoztak, mégsem illettek bele – épp időzijelességük okán – *Szegevény* Menyhért hagyományos operettképebe.

9. Szabadban. Lehet, hogy módosítanom kell az alkotó munka indítékairól való elképzeléseimet? Eddig feltételeztem, hogy a koreografálásra valamiféle belső szükséglet, közlési vagy formálási vágy hajtja az alkotókat, nem pedig a kényszerűség, s különösen nem kezdő korukban. Az alig két-három műves *Hetényi* János és *Majoros* István azonban elgondolkoztatott: vajon miféle belső erő ösztönzésére komponálták a *Szabadban* című balettműtényt? Talán a szokatlan villányi környezet inspirálta őket, hogy kipróbálják: fűvön, göröngyös talajon, kövek-szobrok-domborulatok tágaságában hogyan mozoghat a táncos? Hogyan lehet az előadó egyszerre civil és játészó, hogyan tarthat kapcsolatot partnerével és a tér minden pontján elsórt, de testközeli nézőseggel, ha nincs „elől és hátul”, sőt ez is világos, rivalda és kulissza, színpad és nézőtér? A szabadtéri szoborpark lehetőségei azonban láthatóan nem befolyásolták a mozgástervezőket. A próbatérem falait szinte kitapinthattuk, annyira konvencionális térben, a dobozszínpad mintája szerint születtek az etűdök.

Talán Bartók Béla muzsikái adták az ihletet? Ezt sem hihetem, hiszen egyikük munkáján sem érezni az elmélyülést a népzenei fogantatás, csak látszatra egyszerű és táncos kompozíciókban. *Majoros* István a zeneművek (*Szabadban*, *Három burlasz*) mozdulatát formálásában végig azonos módszerrel dolgozott: a gesztikus tételeknél követte Bartók címadasait (pl. *Perpatvar*, *Kicsit ázottan*, illetve *Hajsza*), így a táncosnók a „megfelelő” pillanatban perlekedtek, a táncosok koccintottak, majd dülöngéltek vagy éppen kergetőztek – mozdulati előzmény, tartalmi kontextus, összefogó koreográfiai gondolat nélkül. A többi műnél (*Szvit op. 14 és Táncszvit*), illetve tételnél szokványos – Pécssett és mesterüknél, Eck Imrénél szokványos – mozdulatfűzések és tablók váltogatták egymást, ötlettelenül cammogva a zene hangulati, ritmikai váltásai után.

Tamás Gyöngyi, *Paronai* Magdolna, *Prepeliczay* Annamária, *Bauer* József, *Hajzer* Gábor és *Kuli* Ferenc a júl. 19-i premieren jó hangulattal és lefegyverző fegyvellemmel adta elő a könnyednek szánt darabokat a hol szemerkélő, hol már-már zuhogó esőben.

10. Csángó ballada. Az est címe önmagáért beszél – gondolhatta a gyanútlan néző, aki ezért táncballadát várt, s talán még a moldvai vagy gyimesi csángók archaikus zenéjét és táncait is felidézte élményeiből. *Eck* koreográfiai világának ismerője azonban már nem ilyen naiv, tudja, a cím vagy a műfaji meghatározás általában nem kalauz egy-egy *Eck* műhöz, amely többnyire független az ilyen eligazító apróságoktól. A szerénykedő alcím viszont – balettfantázia – mindjárt közelebb visz *Eck* szándékaihoz, hiszen a kötetlen fantázia fedezékéből könnyű hátrahagyni a kacattá vált

Csángó ballada, Bretus Mária és Hajzer Gábor

folklórt, a béklyóvá lett balladát, s jöhet a következő szuverén, vagyis mindentől független opusz. Hogy miért kellett *Kircsi* Lászlónak mindehhez mégiscsak egymás mellé vágni a szebbnél szebb, eredeti vokális és instrumentális dallamokat? Sejttem, hogy Bartók ürügyén. Csak hát Bartók Béla belső alkotói szükséglettől sarkallva fordult a népzene felé, s tudóshoz és művészhez méltó módon mélyedt el a gyűjtött anyagban, s nem trambulinnak tekintette, amely a felszínes érintésre is magasba repít. Természetesen *Eck* Imrétől az eredeti csángó táncok előadását, a balladák „feldolgozását”, meg- vagy eltáncolását nem kérhetjük számon. Az viszont már szót kíván, hogy miközben látszólag a bartóki koncepciót követi, nem tesz egyebet, mint máskor, csak éppen most a népzene szolgálatja a hangzó kullisztát.

A *Tettyei Játékszínre* tervezett kamaraballetben *Eck* ismét a párkapcsolatok kimeríthetetlen témaköréhez fordult. A koreográfia két pár összeérlelődését festi le. A nők közül az egyik tapasztaltabb, idősebb – *Bretus* Mária –, a másik – *Paronai* Magdolna – ártatlan, az élet árnyairól mit sem tudó fiatal lány. A két férfi – *Hetényi* János és *Hajzer* Gábor – figurája még ennyire sincs meghatározva: az epizodikus szerkezetű műben egyaránt végigjártsszák a félénk szerető, a tekintélyes apa, a megcsalt férfi, a hűtlen csábító, a megtalált társ és a kitartó barát szerepét. A koreográfia egésze gondolati egységet sugall, holott a zene és valójában a tánc is önálló részek halmaza. A fragmentális jelleg miatt a darab befejezése is előkészítetlen, – szinte tetszés szerint zárulhat.

Eck nyelve ezúttal is az a sajátos ecki idióma, melyet több művében is fellelhetünk: pókok és gesztusok, kihangsúlyozott megállások és „nézések” keverednek a változatos mozdulatkettősökkel. A pas de deux-kben viszont *Eck* mozgásfantáziája szinte kimeríthetetlen. Testkettősei olyan változatosak és kifejezők, hogy bámulatra készítetnek. Kár, hogy az átmenetek, az összekötő szekvenciák formailag – de érzelmileg és gondolatban is – megoldatlanok. Ahol *Eck* ténylegesen emberi relációkat fogalmaz meg, koreográfiája szokatlanul költői, vonalvezetése is mutatós.

Fuchs Livia

BALATONI FOLKLÓRTALÁLKOZÓ címmel zajlott le júl. 25–26-án a dunántúli együttesek találkozója, amelyet korábról dunántúli, illetve balatonföldvári fesztiválként ismertünk. A megjelenő tizenegy magyar és egy horvát együttesnek most is Balatonföldvár színpadai adták a bemutatkozási fórumot, a táncosok találkozóját azonban ezúttal kiegészítette, illetve megelőzte a népzenezek nemzetközi találkozója, ahol az egyre híresebb somogyi dudaiskola növendékei is vizsgáztak, de más hangszeres játékosok ugyancsak összemérhették tudásukat.

A megjelenő együttesek közül az idén a *zalaegerszegi KISZÓV* foglalta el a vitathatatlan első helyet kiváló koreográfiáival és táncosainak stílusos előadásmódjával. Figyelmet keltett azonban a badacsonytomaji *Badacsony*, és a veszprémi *Bakony* együttes is, a stíluszavarai miatt évek óta elmarasztalt győri *Rába* együttes pedig férfitáncosainak stílusos meg-

jelenésével okozott kellemes meglepetést. Ugyanakkor a kaposvári *Somogy* együttesnél Mosóczi István koreográfiáiban az eszmei-dramaturgiai tisztázódás körvonalai kezdenek hatásosan kibontakozni. A halványan szereplő csoportokról most nem szólva, említsük meg még a fesztivál szenzációját: a Botos József patronátusságával működő martonvásári *Százszorszép* együttesrel egy új, sokoldalú és nagyon megnyerő „kamaszegyüttes” mutatkozott be. (Turcsányi Erzsébet felvételei)

A fesztiválszervezők talán megéreztek munkájuk igazolását abban, hogy a fürdővendégek és a külföldi turisták az esti gálaműsorokon kívül a fesztivál maraton versenyműsorát, sőt négy együttes minősítő műsorát is nagy számban megtekintették. — M. L.

A Zalka Máté Katonai Műszaki Főiskola Táncegyüttese júniusban ünnepelte fennállásának 10. évfordulóját. A jubileum alkalmából a Mucsi János vezetésével működő együttes előadást tartott a Magyar Néphadsereg Művelődési Házának színháztermében. A műsor első részében ismert néptánc-koreográfiákat mutattak be, a második részben pedig Györgyfalvy Katalin „Lánc” és „Tusa” című koreográfiáit adták elő, bizonyítva az együttes érettségét arra, hogy továbblépjön egy másfajta, folklór alapú táncnyelv világába. Az ünnepi műsort követően a társulat tíznapos vendégszereplésre indult az NDK-ba.

(Nagy Józsefné felv.)

Az érem két oldala

A rábaköziek a felvonuláson

A Duna menti népek VII. fesztiválján

Júliusban ismét megrendezték a Duna menti népek folklórfesztiválját. A találkozóknak újból Kalocsa adott otthont, de a meghívott együttesek és népművészek Baján, Kecskeméten, Szekszárdon, Dunaföldváron és Decsen is tartottak előadást. Sajnos, e többhelyszínes gazdag program, mely a táncbemutatók és a tudományos előadások mellett kiállításokat is magába foglalt, szinte lehetetlent, „szimultán nézőt” követelt. Az érdeklődő legszívesebben egyszerre több helyen is ott lett volna.

Kalocsán pazar fölvonulással indult a táncgyüttesek bemutatósorozata. Az I. István úton nemcsak a meghívott külföldi és hazai vendégek tolongtak, hanem a kíváncsi fővárosiak is, a lelkes helybeliek pedig a házak ablakaiból nézték a megnyitót. Az izelítő jellegű első esti műsor az összes résztvevő együttes programjából felvillantott néhány percnyi részletet. Sajnos, a televízió jelenléte miatt az est kicsit nehézkesen indult; a hangosítással is baj volt, mivel a rendezők kénytelenek voltak a televízió kívánalmaihoz alkalmazkodni.

A zsúfolásig telt szabadtéri színpadon a hazai együttesek közül Tolna, Baranya, Borsod, Békés csoportjai mellett a rábaközi, galgamenti, a bácskai, valamint a vendéglátó Kalocsa és vidéke együttesei léptek fel. A külföldiek között csehszlovákiai, lengyel, román, bolgár, kelet- és nyugatnémet, sőt még egy török együttes is szerepelt. Sorukból a legnagyobb csalódot a krimi, tombóvi és belorusz együttes felépése okozta. Sajnos, e vidékeken már nem a legősibb hagyományokat ápolják, így a csoportok előadása a nivós szovjet hivatásos együttesek külsőségeivel, de technikai virtuozitása nélkül pergett le. A táncokban uralkodó tematikus jelleg miatt is elűttek az inkább hagyományörző, főleg paraszttáncosokkal érkező többi együttestől.

Nagy élményt nyújtottak viszont a zakopanei *lengyel* együttes gurál-táncosai. Hasonló élményt adott a *csehszlovákiai* vidéamen mulatózó asszonycsoport és a peckes, könnyűléptű férfiak lakodalmasa, a *bolgárok* utánozhatatlan kar- és felsőtest munkája (bár a megszokott átütő erő kicsit mintha halványabb lett volna), továbbá a balázsfalvi román „Küküllő” népi együttes és a „Fotem” nevű *török* csoport. Az utóbbi különösen érdekes számunkra aszimmetrikus ritmus-, és puritán dallamvilága miatt, dobból és töröksípból álló hangszereléséért, de a táncosok előadásmódjáért is. Félórás műsoruk egy percnyi figyelem-lazítást sem engedett a nézőnek. Az előadók hallatlanul lelkes, táncba belefeledkező magatartása sok hivatásos együttesnek mutathat példát, mind hangulat-teremtésben, mind fegyelmességben.

A magyarországi együttesek között örömmel üdvözölhetjük a *Rábaköz* (Egyed, Kapuvár, Sobor, Szany, Szil, Vitnyéd) összevont csoportját és szépen összeállított lakodalmasát. Bár e vidéknek kevésbé régies és gazdag a táncanyaga, a jól eltalált arányok és a mérsékelt koreográfusi „beavatkozás” élvezhetővé és változatosabbá tette műsorukat. A *tolnai* tájegység csoportjának programja nem sikerült ilyen jól. Túl sok volt a táncolni alig tudó, vagy a nagyon is gyakorlott fiatal. A kezdő női karikázó túlzott megkoreografálása sem tűnt nagyon szerencsésnek, az izményi idős férfítáncosok pedig megfelelő női partner hiányában nem nyújthatták tudásuk legjavát. A *galgamenti* (Bag, Galgahévíz, Galgamácsa, Hévízgyörk, Kartal, Zsámbok) örvendetesen népes csapat tal léptek színre, bár még több jól táncoló fiatal erősebb tette volna előadásukat. A *bácskai* együttes (Baja, Bátmonostor, Érsekcsanád, Nagybaracska, Szeremle, Vaskút) programja gazdagnak ígérkezett a többféle nemzetiség

Az NSZK együttese (Magyarossy Zoltán felvételei)

részvétele miatt, összteljesítményüket azonban gyengítette műsorszerkezetük, s hogy a színpadon tapasztalatlan táncosokat erőltetett motívumfűzésekbe és térformákba kényszerítették. Dicsérendő viszont, hogy e vidék eléggé szegényes és kevésbé régies hagyományait is ápolják, megpróbálják feleleveníteni az elfeledett, vagy csak nehezen föllelhető szokásokat, táncokat.

Elgondolkodtató, hogy e csoportok zenekisérete eléggé vegyes: a népies műdal és a magyar nóta bizony jelentős helyet foglal el a repertoárjukban. Az együttesek vezetőinek erre is több gondot kellene fordítaniuk.

A hazánkban élő *nemzetiségi* csoportokat a *mecseknádasdi* német együttes és Mohács környékének egyesített csoportja képviselte. A sokszor unalmasnak és langyosnak minősített német néptánc a kitűnő mecseknádasdiak előadásában (talán a környezeti hatások eredményeként is) kemény, pattogós, eleven, színes és érdekes. Semmit nem eresztettek hosszú lére, szép, egyszerű éneklésük, viseletük pedig még jobban fokozta a hatást. A *délszláv* nemzetiségi csoportok (Gara, Pécsudvard stb.) lakodalmi játéka a túlzott mókázás, színeskedés ellenére sem hatott megrendezettnek. A zene és a virtuóz tánceljesítmény, a színpadról sugárzó életkedv, a hagyomány- és táncszertet feledtette a kicsit hosszadalmas, mimikus játékokat. Fialok és öregek egyaránt jól járják táncrendjük különféle darabjait, s ilyen egyöntetű, színvonalas teljesítmény látán a nézőnek nincs más dolga, mint velük együtt élvezni a zenét és a táncot.

A vendéglátó kalocsaiai együttese – most is, mint mindig – méltán aratott nagy sikert. A csoport apraja-nagyja remek táncudásról és -szeretetről tett bizonyosságot.

A fesztiválon a *Népművészet mestereinek* ünnepi műsora is szerepelt. E cím viselői közül idősök és fiatalok egyaránt részt vettek a bemutatón, az ország szinte minden – a népzene és néptánc szempontjából értékes – területről. Szomorúan tapasztaltuk, hogy néhány idősebb „Mestert” a betegség otthon maradásra kényszerítette. Egyébként a többféle korosztály színpadi szerepeltetése ezen az esten sem volt mindig szerencsés. A fiatalok időnként elfelejtkeztek arról, hogy a hagyományokat megőrszik az idősebb nemzedék őrzi. Ezért tűnt visszásnak, ahogy a fiatalabbak az idős nép-

Törökök a felvonuláson

művészek előtt táncolva fitogtatták kétségtelesen fiatalosabb, de kevésbé elegáns és letisztult tudásukat.

A fesztivál meglepetést is hozott: Kalocsán a második este „majálist” rendeztek. A rendezőség nagyvonalúságából a néptáncosok nemzetközi családja közös évés-ivással tetézte, majd ismét táncolással folytatta a tartalmas napot. A zenélésben-táncolásban az átütőbb hangú, mondhatni „tolakodó” hangszerekes együttesek vitték el a pálmát. Így a török, a bolgár és a román csoport hódította magához a táncra, muzsikára még mindig éhes embertömeget. Az est nagy attrakciója a román együttes s a fiatal magyar táncosok nemes versengéséből nőtt ki, természetesen „legényes-nyelven”. Kár, hogy a magyar csoportok közül egy sem tudott ilyen tartósan mulatozni, megfelelő zenekar hiányában.

A gazdag és változatos program július 26-án Decsen zárult a *Sárközi lakodalmassal*. A találkozó végén örömmel summázhattuk, hogy hazánkban még mindig jelentős a hagyományőrző csoportok száma, s eredetiség szempontjából még mindig a Duna menti népek folklórfesztiválja a legtisztább. Ez az érem egyik oldala. A másik, hogy a résztvevő együttesek zöme idős emberekből áll, akik életkoruknál fogva maholnap már nem tudnak táncolni, énekelni. A fiataloknak pedig, akik velük

A krími Szlobnoje szovhoz táncosai

Jelenet a Fotem együttes műsorából

együtt élnek és szerepelnek, még rengeteg a tanulnivalójuk. Felelősség hárul rájuk, mert át kell majd venniük (reméljük, minél később) a stafétát, tisztelettel és szeretettel őrizve apáik, nagypapáik, nemzetük kultúráját. Nem kis feladat. Ezért is elszomorító, hogy az első nap telt háza után nagyon kevés ember nézte meg az együttesek bemutatóit. Az amatőr és a hivatásos együttesek vezetői, tagjai alig képviseltették magukat. Megengedhető manapság, hogy akik a népzene és néptáncot hivatásszerűen ápolják, távol maradjanak egy ilyen jelentős

eseményről? Nem aknáztuk ki még annyira a folklór lehetőségeit, s mélységeit sem tártuk fel annyira, hogy tudomást se vegyünk egy ilyen nemzetközileg is jelentős eseményről. Remélem, a VIII. fesztivál a mozgalom tagjainak szélesebb körét vonzza majd, s ráébredünk végre – amúgy testületileg –, hogy a néptánc „nagy” öregjei, ha egyre kevesebben is, de még mindig táncolnak. Van még mit tanulni tőlük!

Sztanó Hedvig

Újszegeden és a Dóm téren

Nemzetközi szakszervezeti néptáncfesztivál

Kilenc külföldi és öt hazai együttes sorakozott fel júli. 11-én Szegeden a Tisza parti sétányon. A nézősereg ezúttal a nyolcadik alkalommal köszönthette a nemzetközi fesztivál ünnepélyes és látványos megnyitását.

A kétvétenként megrendezett tíznapos seregszemle a hazai, sőt a nemzetközi fesztiválok sorából is kiemelkedik a Dóm téri gálaest révén, amelyre a több száz táncos közösen készül fel. A résztvevő együttesek számára talán mégis az első napok a legizgalmasabbak, amikor estéről estére a közönség szavazatáért „küzdenek”. Az újszegedi szabadtéri színpad első folklórbemutatóján a svájci *La Farandole*, a jugoszláv *Zeljezara Zenica* és a román *Plaiurile Oltului* táncegyüttes mellett a VDSZ *Bartók* és a *Vasas* Művészegyüttes tánckara mutatta be programját.

Ismerve a nyugat-európai és a balkáni folklór gazdagsága közti különbséget, meglepett,

A jugoszláv együttes a szegedi múzeum előtéren

hogy a svájci táncosok mennyivel változatosabb és rokonszenvesebb összeállítással léptek színpadra, mint a jugoszlávok. Egyszerű mozdulatkincsű táncukat játékos életképek színezték.

A románok Kaluser tánca
(Somogyi Károlyné felvételei)

A bolgár lányok szépítkeznek

ték, s a havasi kürt hangjára „járt” zászlótánc, majd a temperamentumos tarantella is derűs hangulatot teremtett. A jugoszláv csoport virtuóz táncok helyett líraibb színekkel jelentkezett, de szlavóniai táncszvitjüket és makedóniai énekes-táncos összeállításukat már enyhe unalom lengte körül. A román együttes viszont nem keltett csalódást. Műsorát valódi dinamizmus, virtuóz tánctechnika és hangszertudás tette sikeressé, s nem kevésbé a színpompás viseletek látványja. Jellegzetes férfítáncukat, a „Kalusár”-t ritkán látni ilyen tiszta, könnyed és fergeteges előadásban. A közönség méltán tapsolta vörösre a tenyerét, és adta aznap voksát a román táncosokra.

A két hazai együttes programja (mint később a másik három is) megegyezett abban, hogy „csak” táncoltak – szerintem nagyon helyesen. A Bartók együttes jó hangulatú táncblokkot állított össze ismert, sikeres számaiból. Az „Öt legény” stílusos, tökéletes táncstudása is bámulatba ejtette a közönséget, „Szatmári csárdás”-uk után pedig ugyanolyan ováció köszöntötte őket, mint a román együttes műsorát. A Vasas együttes új művekből állította össze programját. A jól egymásba oldódó koreográfiaiak közül a „Leánytánc maskarásokkal”, a „Tapsos kopogó” és a „Sűrű csárdás” alkotói és előadói megformálása sikerült a legjobban. A „Botoló” néhány erőltetett része merevvé teszi a művet, a „Lassú magyar, sűrű tempó” pedig hosszabb a kelleténél. (A lányok énekén is lehetne még csiszolni.)

A másnap esti bemutatót a lengyel *Piliczanie* együttes nyitotta. Színes táncblokkjukat „egyszuszra” és fáradhatatlanul járták végig. A holland *Phoenix* együttes számomra a fesztivál meglepetése volt. Nagyszerűen szerkesztett műsorukban mintha régi holland festmények hangulata, figurái elevenedtek volna meg. Ötletesen komponált táncok dolgos és jókedvű halászsai, a tengerészek és kedveseik mintegy friss, tengeri levegőt árasztottak. Kulturált mozgásuk, szép éneklésük, népviseletük változatossága és finom színe maradandó élményt nyújtott, nem szólva kitűnő kis zenekarról. A *MEDOSZ-Kertészeti* Egyetem táncgyűjtését bizonyára nyomasztotta a „csapat-

felállás”, hiszen a biharisokkal és a grúzokkal egy estén léptek színpadra. Ez okozhatta, hogy a vártnál halványabban szerepeltek. Összeállításuk is sablonosnak tűnt, és bizonytalanságok, pontatlanságok, valamint a kellő hangulat hiánya is gyengítette a produkciót. A *Bihari* táncgyűjtés összeállítását sem éreztem a legszerencésebbnek. A nagy tömeget mozgó lassú csárdás például túl rövidnek tűnt, s nem tudta igazán „bevezetni” a Párbeszédet, melyben Szógi Csaba ismét remekelt. (A kiváló koreográfia persze továbbra is zárt térbe kívánczik.) A blokkot záró Három székely tánc sem tudta a dinamikát és a hangulatot fokozni. A megfiatalodott tánckar tudása azonban a „rég biharis” szintet mutatta. A színpadra berobbanó grúz táncosok bámulatos spicctechnikája, méltóságteljes tovasuhanása vagy szikrapattogató fergeteges kardtáncok ismét elkápráztattak mindenkit. A kaukázusi táncok minden szépsége érvényesült a *tbiliszi* együttes bravúros technikájú előadójának tolmácsolásában.

A harmadik esten négy együttes mutatkozott be. Érdekes, hogy Csehszlovákia és az NDK együttese is játékos farsangi népszokásokkal jelentkezett, sok maskarával, mókával, énekekkel, viszont kevés táncsal, s nem túl meggyőző megformálásban. Gazdag motívumkinccsű, változatos és jól megkomponált koreográfiákat a várnai *bolgár* együttestől láthatunk. Várna vidéki „fakanalas táncuk” és a híres „Satski” friss, természetes atmoszférája vált emlékeztetéssé, és különösen a vonzó megjelenésű táncosnők egyöntetű, virtuóz mozgása. A vendéglátó *Szeged* táncgyűjtés látványos táncblokkal zárta az estet. A kitűnő felnőtt táncosok mellett ismét örömmel láttuk a gyermekcsoport stílusos, precíz és hangulatos táncolásmódját a Szatmári csárdásban. Bizonyára nem kevés érdemük volt abban, hogy a közönség a szegedieket értékelte a fesztivál legjobb magyar együttesének.

A közönségdíjakat a bemutatók után adták át. Az eredményhirdetést követően a különböző nemzetek jellegzetes folklórkincse közös táncra olvadt egybe az éjszakába nyúló, valódi fesztiválhangulatú esteken. A közös progra-

Grúz kardtáncosok a Dóm téren

Novák Ferenc és a fesztiváltitkár Simoncsics János táncsal búcsúzik az együttesektől

mok – a városban és környékén megtartott bemutatók, a fásasztó, de bizonyára minden táncosnak érdekes közös próbák – egyébként szinte percnyi pontossággal követték egymást a tíz nap alatt. A szegediek tehát jó szervezők, és valóban szívügyük, hogy e találkozó a nemzeti kultúránk seregszemléje legyen. Kár, hogy a „szakma” – zsűri nem lévén – ezúttal távol maradt.

Szűdy Eszter

Gálaest

Az ideai gálaműsor amolyan köztes állapotot mutatott, hiszen *Novák* Ferenc eltért a korábból ismert keretjátékos, népszokásokra épülő dramaturgiától. Eltért, de mégsem szakított vele, hiszen *Balogh Márton* és két kis „apródja” énekes-táncos-mondókás átvezetői emlékeztettek a Szegeden már hagyományosnak és speciálisnak mondható formára. Az eltérést inkább abban érthetjük tetten, hogy most nem végigkomponált műsort láthattunk, hanem válogatást a résztvevő *Bartók*, *Bihari*, *ÉDOSZ*, *MEDOSZ-Kertészeti* és *Vasas* együttesek repertoárjából. A szerkesztés persze korábban is a rendező-koreográfus feladatai közé tartozott, de az azonos népszokáshoz kapcsolódó külföldi táncbetétek beépítésén túl a magyar együttesek mozgatója is végigvezetett, egységes koreográfiát követelt.

Novák válogatása jól sikerült, sőt az általa komponált részek – az átvezetők, valamint a tömegességével, ritmikái és térhatásával lenyűgöző finálé – sem adhatnak okot a kifogásra. Szerkesztői érzékét dicséri, hogy mutatós és értékes koreográfiákat fűzött össze. Igaz, *Stoller Antal Cigánytáncába* nem túl szerencsésen ékelődött be *Foltin* Jolán öntörvényű *Párbeszéde*.

A sokszínű válogatás a különféle tánc típusok és dialektusok felvonultatása mellett a különböző módon alkotó koreográfusokat is bemutatta. Novák e kettős szándékával csak egyetérthetünk, a megvalósításban viszont

Varga Zoltán és *Timár Sándor* koreográfiája (*Szegényes*, illetve *Dudálás*) szétesően hatott, mert az improvizáció pontatlanságnak tűnt, a polifónia pedig tévesztésnek. Hiába, a Dóm tér hatalmas terén elrajzolódhatnak a más környezetben kiváló hatású koreográfiák, még ha mindegyiket két-két együttes adja is elő. Ezzel szemben az egységes tömbökben, körökben vagy sorokban komponált *Mondóka: szerelem, szerelem (Foltin)*, a *Délalföldi táncok (Foltin)* vagy az uniszónó *Kóló (Novák)* lenyűgöző hatást keltett.

A külföldi együttesek idén nem hoztak újdonságokat. A bolgárok ismerős „virblije” kellő művirágdíszsel és sikkantásokkal jelent meg. A hollandok tisztes polgárhoz méltó kulturált langyossággal, vidám polka közben rémüldöztek a természetesen nem is félelmetes madár-ijesztőn. A jugoszláviai együttes álmosító monotonióval tolmácsolta a Balkán nemes és gazdag táncait, a csehek viszont üdén tébláboltak maskaráikban. A svájciak eszközos polkája éppúgy kedves epizódnak tűnt, mint a lengyel, kelet-német és román együttes nem különösebben kiemelkedő fellépése. A biliszi grúz együttes viszont nem csupán lezárta, hanem be is tetőzte a magyar produkciók közé ékelt külföldi csoportok bemutatkozását. Tánccsónák fejedelmi tartással suhantak, a férfiak dinamikus és virtuózan pattantak spiccre, forogtak a levegőben vagy pördültek a térdükön, kardok szikrázása és hófehér fogorok villogtatása közben.

Bármilyen kellemes estét is szerzett a szegedi gálaest, hazafelé menet néhány kérdés azért ott motoszált bennem. Közreadok belőlük: jó-e ez a kockázatmentesség, még ha a legutóbbi újító szándékú műsor nem is sikerült valami fényesen? Helyénvaló-e, hogy a mindenkor zeneszerző semmiféle szakmai (zenei) visszhangot nem kap? Ha a jövőben, mint olvasom, a már bevált régebbi produkciókat újítják fel, nem láthatná vendégül legalább egy-két estére a gálaműsort Budapest valamelyik szabadtéri színpada, a világ távoli tájairól idesereglett félpucér nők és káprázatos ruhasodák ellensúlyozására?

F. L.

KÉT EGYÜTTES

A PARKSZÍNPADON

Szenegáli Nemzeti Balett

Ha távoli földrészről érkezik vendégegyüttes, a Budai Parkszínpadon telt házat várhatunk, mint most is, a szenegáli táncosoknál. Gyanítom, hogy a borsos árak ellenében a várható fedetlen keblek látványa is nagy vonzerőt gyakorolt a közönségre (mint ezt a színházi és egyéb látcsövek szép száma bizonyította). No, a tagadhatatlanul szép látványon túl volt-e más bűvölő erő, mágia a színpadon, ha már a műsor címe „Afrikai varázslatot” ígért? Igazi színpadi varázslatban nem volt részünk. Egyáltalán nem ismerem az afrikai folklórt, így az egyes számok néprajzi hiteléről nem szólhatok, csak a színpadi megformálásról.

A műsorfüzet két rendezőt (gondolom, ezúttal koreográfust is) említ, Mamadou M'Baye és Abdou Mamadou Diouf személyét, de munkájuk nem vall gazdag fantáziájú alkotóról. Térszerkezetükben a táncszámok a kelleténél már puritánabban világosak és áttekinthetők: a páratlan létszámú vízszintes és függőleges sorok váltakozását csak nagy ritkán tarkította egy-egy egymással ék alakban szembehelyezkedő női-férfi táncpár tőmb a színpad két oldalán. Így azután igazi felüdülést hozott, ha a táncosok kezében egy-egy eszköz is megjelent, vagy ha kört, félkört formáltak. Az egyszer már megismert formák azonban ilyenkor is megismétlődtek a középén járt improvizatív szólókkal, vetélkedőkkel.

A dramatikus és mágikus szándékú táncoknál sem jártunk sokkal több szerencsével. A térformákat már ismertük, a történetek szálai pedig egy idő után követhetlenné váltak, feltehetően a gondatlan dramaturgia következtében. Így azután – megfáradt és eltompult hallású nézők – inkább csak sejtettük, mintsem megértettük, hogy milyen történeteknél, varázslatoknál tanúskodtunk.

Magyarosy Zoltán felv.

Várszegi László felv.

Antonio Gades újabb vendégjátéka

Flamenco szvit (Magyarossy felvételei)

A társulatról terjedő bizonytalan hírek és az utolsó magyarországi fellépésük óta eltelt idő tovább fokozta az érdeklődést az ideai vendégjáték előtt. Igazolódnak-e régi emlékképeink, megőrizte-e az együttes korábbi szuggesztivitását? Nos, a parkszínpadi előadások láttán elmondhatjuk, hogy ezúttal is maradandó élményt kaptunk, de nem a nálunk első ízben bemutatkozó alkotók jóvoltából. Rafael Aguilar és José Antonio merőben más utakon jár, mint Antonio Gades, így a szünet nélküli, közel kétórás műsor óhatatlanul vegyes érzelmeket ébresztett.

F. G. Lorca drámája, a Bernarda Alba háza napjainkban újból és újból feltűnik a táncszínpadokon. Ki-ki alkotói vénája szerint egyfelvónásos baletté adaptálja, mint K. MacMillan és I. Tenorio, vagy – Markó Ivánhoz hasonlóan – a tragédia kvintesszenciáját állítja színpadra. Aguilar alkotása, *A rang* (alcíme szerint „Balettinspriáció F. G. Lorca: Bernarda Alba háza c. tragédiájára”) e két feldolgozási mód között helyezkedik el. Megpróbálkozik a teljes sűrítéssel: csak az öt leányt és Bernardát látjuk a színpadon. A felcsendülő gregorián dallam és a prózai szöveg a súlyos gyász hangulatát intonálja, s lassan hat lefátyolozott, fekete nőalak vonul a színpadra. A sort az anya vezeti. Az összekapcsolódó vagy éppen távolságot tartó alakok a nővérek egymáshoz való viszonyát jelzik. A jelenet csak villanásnyi, így a drámát még nem ismerőknek mindössze szép formai megoldás. Mindnyájan levetik a fátylat, az anya pedig szoborszerűen, összefont karral áll meg a színpad közepén. Körbehordozza tekintetét, s lábdobantásával engedélyezi, követeli a siratást. A hat nő egyszerre és egyformán kezd siratni. Az expresszionista gesztusok, feljajdulások leginkább Wigman stílusához kapcsolhatók. Bernarda parancsoló tekintete véget vet a kötelező, kifelé is megmutatott

gyásznak, s elkezdődik a munka. A lányok bizonyult ritmusú, mégis örjítően monoton lábdobogásra dolgoznak. Egyikük-másikuk megpróbál kitörni a zárt térből, de a parancsoló tekintet visszatartja. (E kitörésekben a koreográfus megpróbálja felvázolni a lányok személyiségét is, törekvése azonban csak vázlat marad.) A monoton munkából végül a kemény, könyörtelen anyai tekintet magához vonja a lányokat, akik egyre fokozódó tempóban, s bódultan keringenek Bernarda körül. E csak folklórból építkező jelenet a koreográfia egyik legjobban megkomponált része.

Éjszaka. Három leány (Angustias, Adela, Martirio?) áll három ajtókeretben. A mozgást a különböző vérmérsékletű, jellemű leányok egymástól veszik át. Mindegyikük mást táncol, miközben a szólók uniszónóval változnak. Angustias táncának kezdetén Adela, Cristina Hoyos leveti gyászruháját: fehér alsóruhájában ő lesz az egyetlen, aki ki is mozdul a bezártságot jelző ajtókeretből. Szólója az eksztatikussá fokozódó hármás végén kezdődik. Hoyos megrendítően táncol. Epizódja mégis túlságosan hosszú, pedig táncának dramaturgiai felépítése rendkívül logikus. (A hosszadalmasság feltehetően az indokolatlan balett- és Graham-elemek gyakoriságából fakad.) A szóló befejezése már ismét tömör, expresszívebb hatású. A lányok gyűrűjébe záródó Adela már csak halála árán tud kitörni. A jelenet éles kontraszthatását csak fokozza a koreográfia befejező mozzanata: a halott leányt szinte a kezdőkép pandanjaként gyászfátyollal takarják be. A leányok ismét sirató pózba merevednek, és Bernarda is újból büszke, megközelíthetetlen, szobormerev. A gyönyörű részletek, biztos kézzel felvázolt jelenetek ellenére a mű egésze elmarad az inspiráló dráma hatásától, de az együttes ismert feszültségétől is. Carmen Villena egyénisége, alkata pedig lágyabb, mint ahogy az anya szerepének alakítása megkívánja.

José Antonio fiatal táncos és koreográfus. Ezúttal három művét láthattuk; kettőben táncolt is. Érezhetően erősen kötődik a baletthez, s egyben – úgy vélem – hajlamos a könnyedebb megoldásokra. M. de Falla muzsikájára *Variáció* c. szólójában nem mutatkozott sem igazán nagy táncosnak, sem pedig „oroszlán-körmű” koreográfus egyéniségnek. Maximálisan kihasználta a színpadi tér lehetőségeit, mozdulatai is szépnek, adekvátak tűntek a ritmussal és a zenével, a táncos élmény mégis elmaradt. Annál inkább feltűntek a sokszor indokolatlan, formális pózok, gesztusok.

A *Boleró tánciskola* habkönnyű pas de quatre Bournonville modorában. Kedves, üde színfolt, semmi több. Talán jobb benyomást keltene precízebb és könnyedebb előadókkal. A hiányosságok különösen Antonio *Quintana* lábvezetésénél, ugrásainál tűntek szembe.

Jobbára csak mosolyogni tudtunk José Antonio harmadik táncán, az Albeniz muzsikára készült kettősen. A szentimentális szerelmi történet – a szép fiatal nő és a pap szerelembe esése, melyet a nő öngyilkossága zár le – körünkben és nálunk furcsán hat, és különösen furcsán egy olyan együttestől, amely annak idején a „Vérnászt” adta elő. A történetet persze még mindig elfogadhatnánk megfelelő koreográfiai-előadói megoldással, a kettőt azonban jobbára üresjáratok, teátrális gesztusok terhelték.

Az est igazi, s változatlanul elemi erejű élményét most is Gades már ismert koreográfiai hozták. Nem tudom, lehet-e szuperlatívuszok nélkül írni a *Farrucáról* és előadójáról? Ezt a szót 1970 óta Gades minden fellépésén láttuk, s most mégis a megismételhetetlen csoda

erejével hatott. Ismét csak a „duendére” hivatkozhatunk. Kevesek titka, de Gades és partnere, Cristina Hoyos közülük tartozik. Hoyos tánca az idők során változott, különös vadsága szelídültebb, színpadi lényé megadóbb, asszonyibb lett, de hatása és szépsége nem csökkent.

A *Flamenco-szvit* minden egyes darabja önálló remekmű, egésze pedig tökéletes arányával ismét csodálatba ejt. Illusztrációnak a szvitből ezúttal a *Zapateadot* szeretném kiemelni. A színpad bal hátsó sarkából, sötét háttérből előtűnő öt férfi uniszónó tánckezdése „csak” kopogás. A színpad elejéhez érkező nyílegyenes sor már fergeteges ritmust táncol. Itt már megszűnik az uniszónó és a sor, a táncosok szétválnak, mindig másuk vezet a táncot. Szólók és csoportok felelnek egymásnak, s minden újabb szólamkezdés újabb térformába, határozott, egymást metsző egyenesekbe nő át. Ezek a váltások soha nem öncélúak, s általában a kompozíció később még tovább ível: a szólisztikus középtétel táncosai a színpad jobb hátsó sarkába érnek, előbb csoportba tömörülnek, majd ismét uniszónó táncal, sort alkotva jönnek előre a színpad széléig. A sötétedő teret fergeteges ritmusú kopogással hagyják el.

Tizenegy éve ismerjük a *Szvitet* és a *Farrucát*, az együttes legtöbb előadója viszont még régebben táncolja. Mégis olyan átéléssel tolmácsolják, mintha frissen készült művet mutatnának be. Tudom, hogy remekműveket táncolni mindig öröm, de – tisztelet a kivételnek! – nem sajtíthatnák el a mi hivatásos táncosaink is ezt az előadóművészi magatartást?

INTERBALETT '82! Korábban már jeleztük olvasóinknak, hogy a jövő évben újból számíthatunk a szocialista országok Kortárs Balettművészeti Találkozójának megrendezésére. Lapzártakor kaptuk a hírt a találkozó időpontjáról: a Madách Színház és a Fővárosi Operettszínház márc. 24. és ápr. 2. között fogadja a fellépő együtteseket.

Stockholmban bemutatták Birgit Cullberg legújabb koreográfiáját. Az *Alom a szerelemtől és a halálról* c. egyfelvonásosban az idős alkotóművész nő nemrég elhunyt férjének állít emléket. A premierről E. Näslund számol be a *Dance News*-ban. A színen – írja – egy hatalmas koporsó áll, s a férfi ebből emelkedik ki, s emlékszik vissza életére és két asszonyára. A recenzius szerint Cullberg ezzel a darabjával nem zárta le alkotói pályáját, inkább egy új szakaszba jutott, s megmutatta, hogy egy nagy művész szentimentalizmus nélkül is szemlélheti önmagát.

A *DANCE MAGAZINE* ez évi díját, melyet huszonhatodik alkalommal osztottak ki, négyen kapták meg. Az első Selma Jeanne Cohen neves tánc történetész, aki korábban Loring, Holm, Graham és Limón iskoláiban tanult, majd az USA különböző egyetemén kezdett tánc történetet és esztétikát tanítani. Nevéhez több kritikai konferencia és tánc történeti szeminárium megszervezése fűződik. Cohen állandó munkatársa volt a *New York Times*-nak, majd a *Saturday Review*-nak. Mintegy tizenöt éven át szerkesztette a *Dance Perspectives* kötetét és több önálló könyvet is publikált. – A díjazottak közül Anton Dolin aligha kell bemutatni olvasóinknak, hiszen a balett-szakmának közel fél évszázada neves személyisége. Már tizenhét évesen a Gyagilev együttes táncosa lett, néhány év múlva pedig önállóan is koreografált. Világhírű partnerei közül Alicia Markovával alapította meg a Markova-Dolin Balettet, mellyel először Nagy-Britanniát, majd az Egyesült Államokat utazta be. 1950-ben alapított újabb társulata a későbbi London Festival Ballet egyik magja lett. Az utóbbi évtizedekben Dolin bejárta szinte az egész világot: tanított, koreografált, könyveket publikált, filmezett. – Twyla Tharp (képünk) 1965-ig Paul Taylor együttesében táncolt, majd önálló alkotói-előadói útra tért. Első munkáit múzeumokban, kiállítótermekben, kollégiumokban mutatta be kis társulatával, majd a televízió és a nagyobb balettegyüttesek is átvették darabjait (pl. Joffrey, American Ballet Theatre). Tharp tervezte a hazánkban is ismert Hair c. film mozgásait. – Stanley Williamst (képünk), az USA egyik elismert balettmesterét is a díjazottak között találjuk. Az angliai születésű Willi-

TÁNCENCIKLOPÉDIA jelent meg a Szovjetunióban *Balett* címmel. A könyv teljes képet ad a balettszínház történetéről és mai állapotáról, elsősorban a Szovjetunió koreográfiai művészetéről. A baletten kívül India, Japán, Kína, Burma és más országok klasszikus táncairól is tájékoztat, Latin-Amerika balettszínházait ugyancsak bemutatja. Az elméleti szócikkek magukba foglalják a balettművészet esztétikai kérdéseit és a tánc társadalmi helyzetét is vizsgálják. A több, mint három és félezer szócikket tartalmazó kiadványt Ju. Grigorovics szerkesztette a Szovjetunió és más szocialista országok szakembereinek közreműködésével.

Leningrádban nagy sikerrel vendégszerepelt a *Kubai Nemzeti Balett* Alicia Alonso vezetésével. A társulat programjában a Giselle és négy egyfelvonásos szerepelt. A táncosok Moszkvában, Tulában és Kalugában is felléptek.

ams a Dán Királyi Balettkoláiban tanult, majd a koppenhágai társulat tagjaként Bournonville, Ashton, Massine és Lander balettkben táncolt. Fia talon, 24 éves korában kezdett tanítani, s a dán tradíciók mellett a Preobrajenska, Egorova, majd Volkova által közvetített orosz iskola módszerét is elsajátította. Balanchine meghívására a New York City Ballet-nél 1964-ben kezdett gyakorlatokat tartani, majd az American Ballet Theatre állandó balettmestere lett.

A *konstancai Fantasio* együttest már korábban megemlítettük híradásaink között; most újabb információk alapján bemutatjuk Románia legfiatalabb professzionista társulatát. Az együttes hivatalos neve *Fantasio kortárs és klasszikus balettegyüttes*, s ennek megfelelően

legújabb, vagyis második műsorában A diótörő és a Kalóz kettőseit is programján tartja. Szerepel azonban mellettük Richard Strauss *Salome*-muzsikájára is egy szőlő, mégpedig a Magyarországon korábban megismert Oleg Danovski koreográfiájával, s ugyancsak tőle a „21.20 h.” című ún. mikro-balett, Dumitru Capoianu zenéjére, amely az 1977. márciusi földrendésnek állít emléket táncsal és dokumentumfilmek közbekepcsolásával. Az együttes vendégkoreográfustól is műsoron tart egy tancot: az amerikai Karen Bell-Kanner A hold világánál c. balettljét tanította be Gerschwin vonónégyesére és négy egymást követő tancos párra.

Oleg Danovski koreográfiai munkásságában két zeneszerző különösen fontos szerepet játszik. Arra már korábban utaltunk, hogy *Enescu* műveiből az I. Rapszódia koreográfiai változatát már a társulat első műsorában bemutatta; az új programban viszont a II. Rapszódiát dolgozta ki klasszicizálóan stilizált, s a folklórtól sem idegen táncnyelven. A másik zeneszerző éppen *Bartók*, s miután Danovski már 1968-ban a bukaresti Román Operánál kidolgozta A csodálatos mandarin első formáját, a darabot a konstancai társulatnál is műsorra tűzte, mégpedig a korábbinál jobban körvonalazott szerepekkel, kevesebb pantomimmel és táncosabb felfogásban. (Bányai István felvételén: a lány és az ifjú jelenete a Mandarinban, Delia *Buzoescu* és Constantin *Zaharie*).

A harminc tagú társulat igazgatói tisztét Aurél *Manolache* zeneszerző tölti be, s az érdemes művész Oleg Danovski művészeti vezető mellett Gabriela Danovski a koreográfus-asszisztens feladatát látja el, Vasile Solomon pedig balettmesterként vezeti a próbákat. —

Wagner

Július másodikán az Erkel Színházban tartották meg szokásos vizsgakonzertjüket az *Al-lami Balett Intézet* végzős növendékei, ezúttal kilenc lány és egy fiú. A szokatlan aránynak természetesen oka van: ez volt ugyanis az az évfolyam, amelyből — szakmai hiányosságok miatt — néhány évvel ezelőtt eltanácsolták a fiúkat, *Rácz* Sándor kivételével, aki azóta szintén a lányok mesternőjénél, *Ehn* Évánál tanult. A növendékeknek ez az összetétele láthatóan döntő hatást gyakorolt a műsorösszeállításra is: a két leghosszabb jelenetben csak két férfi szerepelt (A hattyúk tava II. felvonása), illetve egy sem (Pas de Quatre). A középső rész koncertszám-sorozatában szintén sikerült úgy megválasztani az egyes számokat, hogy gördülékeny egymásutánjukhoz elegendő legyen két operaházi művész (*Mészáros* László és *Jezericzky* Sándor), illetve a VIII. évfolyamos *Sárközi* Gyula segítőkész közreműködése.

Az évfolyamvezető balettmesternő rendkívüli hagyomány szerzetét és pedagógusi hozzáértését sugározta a vizsgát kezdő balettrészlet, *A hattyúk tava* teljes II. felvonásának (azaz a mi repertoárunkban az I. felvonás második, ún. „fehér” képének) színpadra állítása. Az *Odette*-et táncoló *Tóth* Mariann a főpróba vizsgadruktól dacos növendékéből átszellemlült, szép-szomorú hattyúlánnyá érett az előadásra. Mind a pas de deux-t, mind a variációt (talán csak az utolsó forgássorozat kivételével) megfelelő erőadagolással, biztos technikával és kifejezően tolmácsolta. Mellette *Mészáros* László korrekt partnernek, de talán kissé túlságosan higgadt, kimért hercegnek tűnt. — *A négy kis hattyúról* (*Bagó* Katalin, *Erdész* Andrea, *Poszovecz* Tünde és a VIII. évfolyamos *Volf* Katalin) a főpróba láttán leírhatnám, hogy kitűnőek voltak, produkciójukba azonban az előadáson több hiba is csúszott. Igaz ugyan, hogy a legfeltehetőbbet, *Erdész* Andrea dekoncentrált pillanatait végző soron mind a négyen fegyelmezetten vészelték át. *A nagy hattyúk* — *Kiss* Stefánia, *Kovács* Eszter, *Pente* Antónia, *Szacsuri* Katalin — némi késéstől eltekintve jól oldották meg a „kicsikénél” mindig sokkal hálátlanabb és kevésbé mutatós feladatukat. Az V., VI. és VIII. lány-évfolyam növendékeiből kiállított 24 tagú ensemble felnőtt együtteshez is méltó pontossággal, tiszta leningrádi stílusú női karként teremtett harmonikus környezetet mind a kis és nagy hattyúk, mind a szólisták számára.

Furcsa módon nem ez a nagyszabású vállalkozás, hanem a második rész koncertszámai juttatták eszünkbe, hogy növendékkoncert nézői vagyunk. Viszonylag teljes értékű produkciót — persze mindenkor a feladatok nehézségi fokához mérve — a hat számból csak négyenl láttunk. Az *Etűdök* ún. „tükrös” variációját és neoklasszikus pas de deux-jét *Kiss* Stefánia és *Jezericzky* Sándor kifinomult, érzelemgazdag lírával, igen muzikálisan táncolta. *Rácz* Hajnalka és *Sárközi* Gyula karakteréhez jól illett a *Sába királynője* című opera egzotikus kettőse; *Erdész* Andrea és *Rácz* Sándor fiatalos hevülettel adta elő *Vojnonen* még ma is hatásos kompozícióját, a *Moszkowszkij-keringőt*, míg

Balettvizsga '81

1. Kecskés Szilvia, Kovács Eszter, Bagó Katalin és Kiss Stefánia
2. Bagó Katalin és Jezerniczky Sándor
3. Rácz Hajnalka és Sárközi Gyula
4. Erdész Andrea és Rácz Sándor (Mezey Béla felvételei)

Miskolc és Szentendre után az ÁBI növendékei jún. 27-én Gödöllőn is felléptek.

Bagó Katalin felkészültsége és magabiztossága – Jezerniczky Sándor ragyogó közreműködésétől „megittasulva” – a II. rész legszínvonalasabb produkciójává emelte a balettversenyeken is gyakorta kötelező koncertszámot, a *Kalóz pas de deux*-t. A *hattyúk tava* közismert „fekete” *pas de deux*-jének a Kalóznál talán még magasabb technikai és színészi követelményeiben *Pente* Antónia (Odilia) ugyancsak kitűnően helytállt, variációjára és a kódára viszont elfáradt, ami előadásmódját idegessé s pontatlanná tette, s amin Mészáros László ezúttal már könnyed, elegáns közreműködése sem segített.

A vizsga hangulatát, a Kalózzal elért hőfokát sajnos jócskán visszavetette a III. részt kezdő *Pas de Quatre*, mellyel a műsorszerkesztés a balettromantika fénykorához nyúlt vissza. A metszetfinomságú *Kecskés* Szilvia (Maria Taglioni), az előkelően tartózkodó, „belülről” mosolygó *Kiss* Stefánia (Lucille Grahn), a jókedvet leplezni sem akaró *Bagó* Katalin (Fanny Cerrito), s a negédeskedő *Kovács* Eszter (Carlotta Grisi) összességében erőteljesen és a jelen ironikus mosolya nélkül jelenítette meg a múlt századi balerinahirességek versengését. Dra-

maturgiaiilag ezen a ponton vált monotonná a koncert, amelyben éppen ezért jóleső felüdülést hozott *Bernstein-Seregi* László: *A városban* című dzsessz-divertissement-ja, *Forgách* József nagyszerű betanításában. Mind a végzős, mind az alsóbb évfolyamos növendékek nagy élvezettel, szívvel-lélekkel adták elő a friss, dinamikus koreográfiát; éppúgy otthon érezte magukat az életkorukhoz közel álló mozgásvilágban, mint a darab humorában és pezsgő jókedvében. A csoporttáncokkal kellő kontrasztot teremtett a középső blues-t egyszerre leszűrten s érzéken táncoló *Pente* Antónia és *Rácz* Sándor.

Összegezve a benyomásokat: ha a balettművészetben a tehetséget a nemzetközi balettversenyek mércéjével mérjük, megállapíthatjuk, hogy az ideai végzősök közt nem voltak kiemelkedő „reménységek”. Am ha úgy tesszük fel a kérdést, hogy néhányukból lesz-e vajon igazi művész, aki máris jó stílusérzékkel, hivatástudattal és színpadi rátermettséggel dolgozik, s aki a jó alapok és iskolázottság birtokában egy megfelelő társulatnál technikailag is továbbfejlődhet, bátran igent mondhatunk.

Kaán Zsuzsa

Az idei év első hat hónapjában nem lehetünk elégedetlenek sem a táncműsorok mennyiségével, sem a változatos műfaji palettával. A legnagyobb élményt a két Seregi-koreográfia: a Dohnányi zenére készült *Változatok*

keltettek bennem olyan rezonanciát, amely megfelel a magam Rábai portréjának. Remélem azonban, hogy ezzel az ünnepléssel sem az Együttes, sem Rábai oeuvre-je nem „kipipált” feladat a tévénél.

Televíziós táncprodukciók

egy *gyermekdalra* bemutatója és *A cédrus* ismétlése adta. Mindkét alkotás bizonyítja, hogy Seregi László és Horváth Ádám egyre jobban megismerik a tévés balettfilm lehetőségeit, s ezzel a „balett-kalauzzal” a nézőt az élő, színházi előadások megismerésére inspirálják. Kamerájuk felhívja a figyelmet a darabok minden fontos részletére, egy-egy szereplő villanásnyi, de jelentős kifejezésére is; s természetes, hogy a néző azután az élő előadáson ugyanezt keresi és várja. Egyébként egyre többször tapasztalom, hogy a tévéadás a színházi élmény megszerzésére is ösztönöz, a jó balettfilm a konkrét művekhez és a balettművészetekhez is toboroz nézőket.

A vizsgált időszakban jelentős helyet és hangsúlyos műsoridőt kapott az *Allami Népi Együttes* harmincéves jubileuma, s a hatvan éve született *Rábai Miklós* munkásságának méltatása. Az ünnepléstől kicsit a mesebeli királyhoz hasonlóan éreztük magunkat: az egyik szemünk nevetett, a másik sírt. Örvendtünk, hogy egy egész héten át az Együttes műsor-számaiból láthattunk közvetítést, s hogy az *In memoriam Rábai Miklós* c. műsorban neves emberek emlékeztek a művészre, próbálták alakját közel hozni a nézők millióihoz. Amit bemutattak, hasznos volt, de ami hiányzott, azt ugyanebben a keretben és műsoridőben, csak más filmekkel és más emlékezőkkel lehetett volna tartalmasabbá tenni. Hiányoltuk a legszebb Banovich-filmeket, s ezzel együtt az Együttes műsorából az első generációt, az első korszak sajátos előadói stílusának kialakítóit. Lehet, hogy technikailag nem állnak azon a fokon, mint a mai fiatalok, de a néptáncba és Rábaiba vetett hitükkel az első Rábai-számok leghitelesebb tolmácsolói voltak, s megjelenésükkel, egyik-másik filmükkel jól igazolták volna Vitányi Ivánnak azt a méltatását, mellyel az Együttes első éveit, új hangját jellemezte. Az is kár, hogy a nagy, triós számok csökkentett létszámmal, átütő erejükből veszítve kerültek elénk, s hogy az emlékműsorban nem szólaltak meg eléggé az Együttes alapító tagjai. Általuk konkrétabb és színesebb mondandóval gazdagodott volna a Rábai-portré és az együttes hőskoráról kialakított kép. Bán Róbert, Bánki László és Benedek Árpád vajmi vékony szállal kapcsolódott Rábaihoz, így a megszólaltatottak közül Szabó Iván és Gyapjas István szavai

Az első félévben még egy szép sorozatot harangozott be a Rádió- és televízióújság, *Dalok és táncok a Szovjetunióból* címmel. Csupán a koreográfusok és zeneszerzők neve hiányzott következetesen. Sőt, néha az is titokban maradt, hogy melyik szovjet szocialista köztársaság táncát láthatja majd a kedves néző! A néprajzi vagy művészeti háttérről sem tudtunk meg sokat, sem a feliratokból, sem a műsorközlőtől. Olyan általánosságok hangzottak el K. Anyenkova szájából, mint pl. „az amatőr művészet a Szovjetunióban milliókat vonz”, vagy „a táncok a lakodalmakon élnek még leginkább”, s olyan, akár furcsálható mondatot is hallottunk, hogy a néptánc színpadi feldolgozása és a könnyű műfaj nem idegen egymástól. Sajnos, a kijelentés ékes bizonyosságát több adásban is tapasztaltuk, mert csakugyan sok revüszerű kompozíció bekerült a sorozatba. Hihetetlen, hogy a soknemzetiségű, élő folklorban még gazdag szovjet táncmozgalomból nem kaphattunk hitelesebb sorozatot és jobb ismertetést.

Most is úgy volt a vizsgált időszakban, hogy ha csupán a kinyomtatott műsorra hagyatkoztunk, sokkal kevesebb táncot láthattunk, mint ha merő kíváncsiságból, vagy néha a fotel marasztalásából tovább is rámeredtünk a képernyőre, mint ahogy terveztük. Így volt szerencsém március 14-én a Hazafias Népfront kongresszusa után az Ifjú Művészek Stúdiója előadásában látni Vajda János zenéjére Jászi Dezső táncfilmjét, az *Air-t*. Király Melinda és Szabó Elemér interpretálása gyönyörű mozgással vonta be a nézőt a film és a tánc különleges, szürrealista világába. Ugyanígy jártam május 26-án is, amikor a KISZ X. Kongresszusának közvetítése után láthattam a Győri Balettől *Az igazság pillanatát*. Itt ismét a mesebeli király a néző, mert annak örvend, hogy immár ilyen magas színvonalú lett a protokoll-műsor, de sajnálja, hogy a programban eltitkolták előle. (Vajon hányan zárták el a kongresszusi műsor után a készüléküket?)

A *Stúdió 81* egyelőre úgy viselkedik, mint a Mátyás mondában az okos lány, vagyis „köszön is, nem is, hoz is ajándékot, meg nem is”. Kétszer került tánc-téma terítékre: egyszer az *Allami Balett Intézet* végzős fiataljairól és az Intézet gondjairól, egyszer pedig a *Budai Táncfórumról* esett szó. De csak szó és szó

(még akkor is sok volt, ha mind Dózsa Imre, mind Galambos Tibor igekezett a nézőket e két intézmény örömeiről és gondjairól minél alaposabban tájékoztatni), a táncot csupán az Intézet növendékeinek egy igen rosszul fotózott kis próbatermi jelenete jelezte.

Szerencsésebb körülmények között találkozunk néhány jó amatőr néptáncscsoporttal. A fiatalok *Aki dudás akar lenni* c. népzenei műsorában már megszoktuk ezt, de most kellemes meglepetést keltett Szabolcs-Szatmár megye körképében az ököritőfülpösi *Fergeteges Együttes*, melyet végre úgy mutattak be, hogy a csoport történetéből nem hagyták ki az egykori gyűjtő és koreográfus Németh Lili nevét. Egyébként néptáncscsoportot szinte minden nemzetiségi adásban is láttunk. Kiemelkedett közülük február 12-én a Pécsi Stúdió Nagymányoki német dísznótóri szokások c. műsora és az Unser Bildschirm április 8-i adása, melyen Wenzl József *Pilisvörösvári lakodalmas-át* láttuk igen jó előadásban.

A tévé igyekszik bemutatni – főleg iskolásaink részére – költőink, íróink életét. E sorozatból kiemelkedett Jeles András Csokonai-ról szóló összeállítása, melyben a stílusosan komponált „minét”-ért a koreográfus, Erdélyi Hajnalka nívódíjat kapott.

Ugyancsak stílusos, izléses és látványos volt a Kincses Veronika operettműsorában szereplő néhány koreográfia, melyet *Pethő* László készített és az Operaház balettkaara mutatott be. Érdekessz színekkel dolgozott *Geszler* György az NDK televíziójának balettkarával és Don Lurióval Szücs Judit műsorában. A hazai varietéműsorokból kaptunk izelítőt *Szöllősy* Ágnes, *Farkas* Jenő és *Igaz* Lucy koreográfiáival az *Ez a Maxim* c. műsorban.

Szinte besorolhatatlan az a táncművészet, melyet *A Gospelkaraván – Templom Harlemben* c. adásban láttunk. A gospelszertartás résztvevői elementáris erővel és egyéni kifejezéssel ragadták eksztázisba magukat és a kis közönséget; az öröm, a fájdalom, a szenvedés különleges kifejezést kapott dalaikban és mozgásukban.

A táncpaletta legmostohább gyermeke, a társastánc sem duzzoghat e félévben, mert még a nyár elején képernyőre került a szombathelyi *Savaria Nemzetközi Táncverseny* döntőjéről készült felvétel, s valamikor ősszel a gálaestet is várhatjuk. Ha a vágóasztalon nem szenved a felvétel nagyobb csonkítást, akkor a nézők hű képet kapnak az ideai verseny magas színvonaláról.

Összegezve: ez a félév gazdag volt, néhány nagy táncművészen is volt részünk, s annyiban elégedettek lehetünk, hogy minden táncág kapott egy-egy szárnyat-combot. Reméljük, hogy a tévé különböző osztályai továbbra is legalább ilyen mértékben adagolják a táncműsorokat, s így ki-ki megtalálja a maga műfaját. Csak pontosabb előrejelzést, pontosabb adatokat kérünk a Rádió- és televízióújságban, valamint a konferálásban is.

Kaposi Edit

Öt éves a Táncművészet: 1976 őszén jelent meg az első száma. Akkor még, és a következő évben is csak kéthavonta jelentkezett, s kevés kivételtől eltekintve 32 oldalon. Egy-egy szám terjedelme később sem változott; maradtak a fekete-fehér képek is, a jól olvasható betűk, a fényesedés, a tartalmi arányok – de most, öt év elteltével a szerkesztőség egy pillanatra túl lépett a lap havi, rendszeres közreadásának, a táncművészet aktuális üzenetei átadásának szokott keretein. . . És a Lapkiadó Vállalat Sajtó-hatásvizsgáló Csoportjával együttműködve közvetlen érintkezésbe lépett a lap összes olvasójával.

A májusi számban megjelent egy „kérelem az olvasókhoz”, az alábbi szöveggel:

„Kérjük, segítse szerkesztőségünk munkáját az alábbi kérdésekre adott válaszaival, hogy közösen gondolkodjunk lapunkról. Javaslatait és észrevételeit igyekszünk felhasználni, hogy a TÁNCMŰVÉSZET még jobban megfeleljen igényeinek.”

E nem elhanyagolandó cél érdekében két oldalon 15 kérdés tettünk fel – *most pedig már a válaszokról tudósíthatunk.*

Az első kérdés arra vonatkozott, hogy olvasóink milyen rendszerességgel olvassák lapunkat? A statisztikai összesítés elárulja, hogy elenyésző azok száma, akik csak néha, rendszeretlenül jutnak hozzá egy-egy példányhoz: meghatározó a törzsolvasók hűsége a laphoz. Ez megerősíti a szerkesztőség eddigi tapasztalatait, de megjelenik egy rejtett probléma is itt: a lap ugyanis meglehetősen alacsony példányszáma, nem-átútot propagálása, kevéssé gondos „terítése” és terjesztésének nehézsége miatt új, még meghódítandó, potenciális olvasórétegekhez nem jut el! Így inkább csak a szűkebb értelemben vett „szakma” olvassa, de a lap hiányos önpropagandája nem tesz meg minden tőle telhetőt azért, hogy a tánc művésze iránt érdeklődők új olvasórétegekkel növelhessék az olvasók számát – így tehát, egyelőre csak a törzs-olvasókra épülhet a szerkesztés stratégiája. (Ennek pedig olyan *tartalmi* következményei vannak, amelyek legalábbis elentmondásosak.)

A második kérdés – „Hogyan jut el Önhöz a Táncművészet? Újságárusnál veszi?, előfizeti?” – arról vall, hogy az olvasók jó kétharmada ismeri azokat a veszélyeket, amelyek az előfizetssel járnak – vagyis, hogy gyakran nem jut el az előfizetett példány az olvasóhoz; az újságosnál viszont a hűségese vásárló biztosabban megkapja kedvelt lapját.

Rátérve most már a közvetlenebbül tartalmi kérdésekre: a táncsal hivatásszerűen foglalkozók aránya a beérkezett kérdőívek tanúsága szerint valamivel magasabb 25 százaléknál – a választ beküldő olvasók többsége a balettet (36 százalék), a néptáncot (24 százalék) és a társastáncot (16 százalék) részesíti előnyben. Nem éri el az 5 százalékos pontszámot, de szerepel még töredék-százalékokkal a verseny-

hatásvizsgálat tanulságai

tánc (5), a formációs tánc (4), a dzsesszbalett (3), a modern balett (2), végül említik a gyermektánc-oktatást, a keleti táncosokat és a karakertáncot is. Ez a tetszési skála fontos tanulsággal szolgál lapunk tartalmi arányainak jövődől megválasztásához. Ezt erősíti az 5. kérdésre adott válaszok sora is: itt a klasszikus balett még inkább az élre tört, és gyakori a többes-válasz, sőt: a „mindegyik érdekel!” – típusú válasz is. (Emlékeztetőül: a kérdés úgy szólt, hogy „ha csupán nézője és kedvelője a táncművészetnek, melyik ága iránt érdeklődik különösen?”)

A 6. kérdés részletezi a lapban megjelent cikkek igényelt arányait. Legtöbbször a hazai bemutatók kritikáját olvassák (a kérdőívben 85%-ban jelölték), ami érthető az érdeklődési kör már ismert arányeltolódásai miatt. Másodiknak mindjárt a fesztiválok, versenyek értékelése szerepel (81%-os jelöléssel – a kérdőívben természetesen több műfaj és témakör is megjelölhető volt). Harmadikként a külföldi produkciók értékelése következik, majd sorrendben a néptáncbemutatók kritikái, a balett-repertoár-figyelő, a társastáncversenyek, a táncpedagógia, az útbeszámoló (az eddigiek mind 50%-nál nagyobb előfordulással), majd a TV-figyelő, a szakkönyvismertetés, a más szakmai események beszámolóit, és a sor végén a tudományos kutatás eredményei.

A 7. kérdésnél a nemmel válaszoló aránya igen magas, eléri az 50%-ot. A kérdés így szólt: Elégedett-e az amatőr mozgalommal foglalkozó cikkek arányával? Az igenlő válasz az összes beérkező válaszok 30%-a.

A 8. kérdésnél alig van tartózkodás, sőt itt gyakran megjegyzéseket is írtak a kérdőív margójára. A kritikáról, a kritikai írások arányáról volt szó. Többnyire gyorsabb reagálást igényelnek az események után, a kritikai írások volumenét illetően pedig lényegesen többet szeretnének kapni. „Többet. Többfélét. Jobbat.” – Ilyen megjegyzések ismétlődnek. „Többet a külföldi produkciókról. Főleg: több képet!” A többség (62%) mindazonáltal meg van elégedve a kritika arányaival. A kritika mélységével, hangvételével valamivel kevésbé. Néhány vélemény szerint túl belterjesek, csak a szakmának szólnak a kritikák, mások szerint pedig „nem elég szeretettel” írjuk a kritikákat. . . vagy nem eléggé éles hangon. Van, aki úgy véli: maguk a megbíráltak is írhatnának saját produkciójukról, hogy ne különüljön el a művész szemlélete a kritikustól. Ez a megjegyzés már-már a kritika eddig ismeretlen, új útjait keresi.

Megbízható többség (78%) véli úgy, hogy a lap megfelelően orientál művelődéspolitikai kérdésekben. Biztos többség szeretne több képet, akár a terjedelem bővítésével. Közülük sokan nagyobb formátumú képanyagot szeretnének, egész oldalasakat, talán olyanokat, mint a cím- és hátlapon.

Sehol annyi felkiáltójelet, mint itt, az ilyen tar-

talmű válaszoknál. . . A „Miről olvasna szívesen még?” – kérdésre olyan hasznos ötleteket kaptunk, mint pl.: Megismerkednének táncosokkal, koreográfusokkal; induljanak meg a lapban éles szakmai viták; legyen szó az amatőr tánc tanulási lehetőségekről; a táncdivat kérdéseiről; a táncművészet nagyjainak szakmai gondjairól, a táncos-utánpótlásról. Egy terjedelmes igénygyűjtemény felhívja a figyelmet arra, hogy archívanyag alig jelenik meg a lapban, s hogy archív táncfilmekkel lehetne dúsitani az olvasóknak szánt fórum összejöveteleit; a Bali szigetéről pl. gyönyörű táncfilm található a Francia Intézetben. . . Csakhogy ezek túlságosan szűk körben láthatók. Miért ne lehetne a lap egy nemzetközi vizuális táncdokumentum-gyűjtemény hivatott gazdája, videokazetta-gyűjtemények üzenetének terjesztője? Vannak izgalmas fotók, képanyagok Nizsinszkijről, kultikus táncokról, ősi szertartásokról – ezekhez alig lehet hozzáférni; a lap itt is fontos közvetítő szerepet tölthetne be a dokumentum és az olvasó között. . . Lehetne néhány különszám, tematikus szám egy-egy ország táncművészetéről, vagy egy-egy táncfajtáról, és ezen belül a munkamódszerekről is.

A tánc társadalmi jelenség, van mondanivalója róla az orvosnak, pszichológusnak, társadalomkutatónak, pedagógusnak is – helyet kellene biztosítani mindennek, túl a szűk értelemben vett szakmai rutinon!

Van igény továbbá vidéki színházak táncproblémáinak megismerésére, táncversenyek műhelyitkaira, és hangsúlyozottan a társastánc hazai eseményeinek színesebb, terjedelmében is gazdagabb szerepeltetésére a lapban. – A társastáncról valóban kevés cikk jelenik meg, és alig olvasható hír az országos versenyekről, Budapest-bajnokságokról. (A Fáy utcai sportszarnok pedig a Budapest-bajnokság idején, márciusban, heteken át telt házzal jelezte, hogy nem népszerűtlen ez a táncfajta!) A Savaria nemzetközi táncversenyéről írni egy évben egyszer nem elég. Sűrűbben kellene látogatni a társastánc-klubokat.

Ezután arra kérdeztünk rá, hogy a táncművészet iránt érdeklődőknek hasznos volna-e fórumot szervezni, ahol szakmai vitákat rendezhetnénk, és a szerkesztőség munkatársai élő kapcsolatot építenének ki az olvasókkal? A válaszok az „igen” irányába lengenek ki, de csak 60%-kal. Néhány megjegyzés itt is színezi az összképet: többnyire havonta egy találkozót igényelnek, de van, aki hetenként töltené itt 4–5 órát – és a fantázia is mozgásba jött, amikor a vitafórum programját kezdték el megtervezni.

A lap egészét illetően a túlsúlyban lévő elismerő véleményekhez jó néhány fontos és megszívlelendő bírálat is társult. Összefoglalónkba kívánkozik, hogy:

– a táncművészet minden ágában induló pályakezdőket szeretetteljes, de gyenge pontjaikra is rámutató őszinte portrékkal kellene út-

nak indítani a lapban. Szó és kép harmóniája élővé, ismertté varázsolja őket. Ez a lap fontos hivatása lehetne!

- A Magyarországon bemutatott zindarabok, filmek, TV-műsorok apró koreografikus betéteire is fel kellene figyelni gyors reflexiókkal. Általában szélesíteni kellene a kritikai bázist a táncművészet minden ágában, és nem csak a néptánc körül kellene ellejteni a lap udvariassági balettjét... A cikkírók klasszikus koreográfiáját modernizálni kell ott, ahol maga a táncélet igényel új megközelítést írásban, képből, szemléletformálásban.

- Előzetesen fel kellene sorolni, hogy tévében és filmben, előadásban és színpadon hol, mikor, mi látható a lap megjelenése után hetekben. Legyen a lap a táncművészet minden ágának élő naptára is.

- Általában gyorsabb reagálásra van igény - vegye át a lap a tánc ritmusát...

- Szeretnék, ha a lap terjedelmesebb, nagyobb formátumú lenne, és legalább a címlapja: színes! (Volt, aki ezt az igényt csupa nagybetűvel, színes tollal írta rá a válaszlevelére... Ő legalább ily módon elkerülte a nyomdatechnikai buktatókat.)

- Kedvezően fogadott ötlet a szerkesztőség elképzelt fóruma. Szeretnék, ha első vendége a most rendkívül népszerű Markó Iván lenne.

- Egy külföldi (Csehszlovákiában élő) válaszoló leírta sokak be nem vallott véleményét: „Nagyon örülök, hogy Önök kíváncsiak az olvasók véleményére!”

- A fotókról: gyakoriak az elmosódott, nehezen kivehető, jellegtelenül beállított képek, kevés a művészi portré, és a táncművészethez valóban illő látványos, drámai beállítás. Kevés a modern szemléletű, vizuális kísérlet a lapban

között képek között! Sok a bélyegméretű, nagyítóval sem élvezhető fotó.

- A nyomdai átfutás minden havilapnál túl hosszú - de mit lehetne tenni, hogy ne késsen el mégis olyan sok mindenről a lap, ami igazán aktuális, és megismételhetetlen élmény lenne a táncművészet szerelmeseinek?

- Többnyire akkor jelenik meg új tánc-könyvről szóló ismertetés a lapban, amikor már nem kapható... a lap se, de főleg a könyv.

- Minden negyedévet egy három-négy számon át húzódo élénk vitacikkkel kellene nyitni, és az aktuális, új vitatéma már a lendületbe jött olvasói fantáziára, vitatkozó kedvre építhető.

- A táncművészet tömegbázisa - ez nem feledhető - az amatőr néptáncmozgalom és a társastánc. A lap cikkeiben tükröződő kíváncsított arányok kövessék ezt a felismerést - véli az olvasók többsége.

- Érdekes kíváncsított: a TV-vel együtt különböző táncművészeti ágakban „országos tánciskolát” nyithatna a lap!

- És egy másik kíváncsított: Az együttesek műhelygondjait is be kellene mutatni, rendszeresebben, mélyrepillantó kíváncsítottal.

A válaszolók 59%-a férfi, 41%-a nő. 3%-uk 15 éven aluli, 16-20 év közötti 6%-uk, 21-30 éves a relatív többség: 43%, 31-40 éves 29%, és 40 fölötti 19%. A válaszolók között van garázmester és balettművész, ügyintéző és pedagógus, pantomimművész és táncoktató, művelődési ház igazgató és hotelportás, egyetemista és balettnövendék, népművelő és szerző, számlakatos, mérnök és újságíró - a táncművészet vonzáskörében élők teljes társadalmi keresztmetszete.

Eröss László

• HÍREK • HÍREK • HÍREK • HÍREK • HÍREK • HÍREK •

Nyolcvannyolc éves korában elhunyt Lydia Lopokova. Még a pétervári balettkiskolában tanult, amikor Fokin felfigyelt rá, s a Gyagilev együttesnél ráosztotta a tűzmadár címszerepét. Aránylag hamar átszerződött Amerikába, ahol ugyancsak híres darabokban - La Boutique Fantasque, Karnevál, Csiptkerózsika - aratott sikert.

Alig ért véget a Moszkvai Balettkonkursum, az Állami Balett Intézet két növendéke újabb versengésre nevezett be - ezuttal teljes sikerrel. Az olaszországi Amalfi Idegenforgalmi Hivatala ugyanis nemzetközi konkursumt rendezett, 18 éven aluli balettművészek részvételével. Az induló nyolc pár közül az Arany tallér a konkursumt egyetlen külföldi párosa, Volf Katalin és Kováts Tibor nyerte meg. Menyhárt Jacqueline és Gál Jenő növendékei két pas de deux-t adtak elő: a közismert Kalóz nagy kettősön kívül Fodor Antal új kompozícióját, amely a konkursumt alkalmából készült a Carmina Burana egyik tételére.

Amerika II. Nemzetközi Balettkonkursumát jövő jún. 20. és júl. 4. között rendezik meg - jelentette be a sajtónak Mrs. W. Winter, s hozzátette: az USA balettkonkursumainak hivatalos otthona az első nemzetközi találkozózt is megszerző Jackson lesz. (Olvasóink emlékezhetnek: az 1979-es I. Balettkonkursumon Lőrinc György is a zsűri tagja volt, s élményeiről beszámolt lapunk hasábjain.) A jövő évi konkursumt elnöke Robert Joffrey lesz, tagságát pedig 19 nemzet delegálja. A Dance News híradása szerint hazánkat Havas Ferenc képviseli a bíráló testületben.

KÖVETKEZŐ SZÁMUNK TARTALMÁBÓL:

Antonio Gades nyilatkozata
Balettkonkursum Londonban
Fővárosi Népművészeti Napok
Még egyszer a moszkvai
Fából faragott királyról

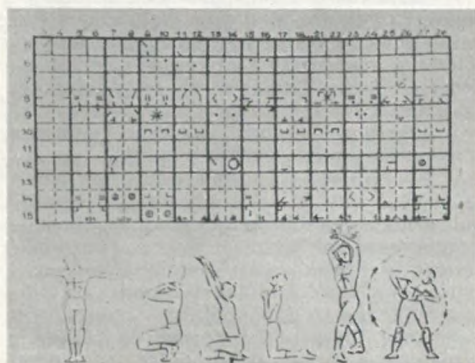
ÚJ TÁNCKIADVÁNYOK. A közelmúltban látott napvilágot az *Allami Balett Intézet* 30. évfordulójára tervezett, s igen izlées emlékfűzet, melyben az Intézet vezetői és szaktanárai három évtized közismereti és szakmai oktatásának tapasztalatait foglalják össze. Az adatokban és illusztrációkban gazdag kiadvány mellett szívesen felhívjuk olvasóink figyelmét a Corvina kiadó legújabb albumára is. Hosszú előkészület után ugyanis megjelent a *Budapesti Balett* második számú kötete, amely a Magyar Állami Operaház balettjének 1968–78 közötti évtizedét foglalja össze. A könyv nemcsak a bemutatókról és felújításokról, továbbá az előadóművészi munka fejlődéséről ad kimerítő tájékoztatást, hanem az évtized vendégjátékairól is. Az olvasó *Körtvélyes* Géza értékelő tanulmányai alapján áttekintést nyerhet balettünk fejlődéséről és nemzetközi kapcsolatairól, a 175 reprezentatív fénykép segítségével pedig felfrissítheti a repertoárról nyert korábbi élményeit.

PANTOMIMSTUDIÓT indított 1981 szeptemberétől a 16 évesnél idősebb fiataloknak a CORPUS Pantomim Együttes. A foglalkozásokat hetente két alkalommal M. Kecskés András vezeti a Budapesti Művelődési Központ épületében (XI. Szakasits Árpád út 55., megközelíthető a piros 7-es autóbusszal). A felvételiokről az érdeklődők a 850–726 vagy a 869–246-os telefonszámon tájékozódhatnak.

„Mágusok Velencében!” – Július 2. és 22. között *Danza Európa '81* címmel nemzetközi balett-találkozót rendeztek a lagúnák városában. Az érdeklődők többek közt „Ommagio a Milloss” címmel filmvetítéssel kiegészített kétórás beszélgetésen vehettek részt, ahol az idős

A Ford Alapítvány 60 000 dollárt adományozott a Tánclejegyző Irodának (Dance Notation Bureau) egy hároméves terv megvalósításához. Az összegből a Joffrey Ballet, a Pennsylvania Ballet és a Ballet West egy-egy állandó lejegyzőt foglalkoztathat, aki évente három-négy táncpartitúrát készít el a társulatok repertoárján szereplő művekről, az együttesek tagjaival pedig a jelírás olvasását, illetve a partitúra színpadi alkalmazását gyakoroltatja. – Ugyancsak a táncírásról ad hirt a Tanecni Listy májusi száma, amikor ismerteti a lett Harii Szuna könyvét. (A szerzőt lapunkban V. Uralszkaja és Szentpál Mária korábban már bemutatta.) Az 55 kopejkáért kapható három-nyelvű *Táncírás* c. kiadvány módszeréről most egy illusztrációval tájékoztatjuk olvasóinkat.

mestert, „A tánc mágusát”, Alberto Testa fag-gatta pályájáról, munkásságáról. Hazánk képviselőjében a Győri Balett vett részt e nagyszabású találkozón. Fiatal táncosaink most személyesen is találkozhattak Maurice Béjart-ral, Markó „Stációk”-jának Mágusával, aki megtekintette a győriek előadását, és híreink szerint igen elismerően nyilatkozott a társulatról. A találkozó résztvevői közül többen felkeresték Gyagilev sírját is, hogy leróják tiszteletüket a tánc nagy szervező-mágusának emléke előtt. – Mezey Béla felvételein Maurice Béjart, Markó Iván és Tárnoki Tamás, illetve Béjart és Milloss Aurél a találkozón

Koccintás Jurij Grigorovics társaságában

A klasszikus balett fellegvárában az idén júniusban rendezték meg a IV. Nemzetközi Balettversenyt. A világ egyik legjelentősebb versenyén a magyar színeket *Forgách József* érdemes művész, Operaházunk magántáncosa, az Állami Balett Intézet balettmestere képviselte a nemzetközi zsűriben. Vele beszélgettünk a verseny közreműködőiről és a zsűriről.

– A négyévenként sorra kerülő versengésen ezúttal 111 fiatal művész vett részt 23 országból. Mint a korábbi alkalmakkor is, most is meghatározó volt a szovjet táncosok közreműködése. Mellettük kisebb létszámban a szocialista országokból érkeztek táncosok, tekintélyesebb számban Japánból, de többek között Venezuela, Nyugat-Németország és Kanada is képviseltette magát. Az utóbbiak meglepően magas színvonalon robbantak be a mezőnybe, ahol a zsűri többüket az elsők közé sorolta be, tehetségüknek megfelelően.

A nemzetközi zsűri munkájában 24 ország vett részt, országonként egy-egy, a Szovjetunióból pedig hat szakember bevonásával. Az elnöki tisztet – szintén hagyományosan – Jurij Grigorovics, a Bolsoj Balett művészeti vezetője töltötte be, Alicia Alonso és Yvette Chauviré társelnökökkel. A tagok sorában a táncművészet olyan kiválóságai foglaltak helyet, mint a szovjet Oleg Vinogradov, Galina Ulanova, Szofja Golovkina, Konsztantyin Szergejev, Rosztyiszlav Zaharov, Marina Szemjonova; a bulgár Vera Kirova, a román Magdalena Popa, az amerikai Robert Joffrey, a cseh Jiří Nemeček, a német Tom Schilling és Konstanze Vernon. A verseny védnökeként Olga Lepesinszkaját üdvözölhettük.

A találkozó a hagyományoknak megfelelően három fordulóban zajlott le. Az elsőben klasszikus, a másodikban klasszikus és modern, végül a harmadikban ismét klasszikus műsor-számok szerepeltek a programban. A klasszikus számokat előre meghatározott repertoárból választhatták ki a versenyzők.

– *Milyen volt a verseny színvonala?*

– A küzdelem rendkívül magas színvonalon kezdődött. A táncosok már az első fordulóban „kijátszották legnagyobb kártyáikat”. Emiatt a továbbiakban már nem tudták meghaladni, sőt

A

balettverseny

elérni sem a kezdeti magas mércét. A maximális erőbedobás oka: a kezdetben megszerzett pontokat tovább vitték a következő fordulóba. Ez a módszer érdekes, de helyes is, mert a táncosok a versengés folyamán idegileg is, fizikailag is egyre kevésbé bírták elviselni a feszült légkört. Akik az elején még vezettek, fokozatosan lemaradoztak, bár találkoztam ennek ellentétével is: a kazanyi születésű, erős fizikumú és nyugodt Irek *Muhamedov* az első fordulóban kilencedik, majd a hatodik volt, végül pedig ő nyerte el a Grand Prix-t.

A verseny néha még a közönségnek is megérőltetéssel járt: a versenyzők nagy száma és a klasszikus repertoár viszonylag szűk választéka miatt előfordult olyan nap is, amikor például a Cspikerózsikából öt pas de deux-t, három női és két férfi variációt láthattunk egymás után.

Amanda Mckerroy (APN)

IV.

Moszkvában

Forgách József, Olga Lepesinszkaja, Galina Ulanova, Pjotr Guszev (Orosz Adél felvételei!)

– *Koreográfiai verseny nem volt az idén?*
– Gondot okozott a középső forduló második része az úgynevezett modern koreográfiákkal. Eredetileg a zsüri két díjat tűzött ki az értékelésükre, de a koreográfiai elképesztően alacsony színvonal miatt csak egyetlen diplomát tudott kiadni. A tehetséges koreográfusok hiánya több táncost arra kényszerített, hogy ön-maga készítsen saját testére szabott koreográfiát, többé-kevésbé rosszul kiválasztott zenére. Az egyetlen koreográfiai díjat a mongol Balzsinjanin *Zsamjandagva* kapta *Élénk szimfónia* című számáért. A jelenet két fiatalról szól, akik régóta ismerik és szeretik is egymást. Az ő találkozásukat, szerelmüket, pajos incselkedéseiket mutatta be a mű hatásosan, ötletesen, különösebb bonyodalom nélkül, de magával ragadó előadásmódban. A szám modernsége

abban nyilvánult meg, hogy mai hangvételű zenére és modern ruhában táncolták, a klasszikus alap felhasználásával, de a lépések modern összeillesztésével.

A mi szemünkkel nézve a szovjet versenykoreográfiai többségét nehéz lenne egyértelműen modernnek minősíteni. Ezen azonban nem csodálkozhatunk, hiszen az orosz iskola, a Vaganova-rendszer elsődleges célja az, hogy ápolják és őrizzék a több, mint kétszáz éves hagyományt, s ezáltal erősen meg van kötve a koreográfusok keze. Az is sokat számít, hogy az újabb formavilágú művek nehezen aratnának közönségsikert. A szovjet közönség rendkívül szereti a klasszikus balettet, értékelni tudja egy dupla „luft tour” zökkenőmentes lezárását, megtapsol egy szép forgássorozatot és egy magas cabriole-t, de úgy érzem, még idő kell hozzá, hogy a modern koreográfiai nyelvezetét is élvezze.

– *Hogy érezte magát a zsűriben?*

– Mint a mellékelt képek mutatják, kellemsen, bár közel sem mindig koccintásból állt az életünk. De ennél fontosabb, hogy a zsűri becsületes munkájáról, erkölcsösségéről és megingathatatlanságáról szóljak, hiszen korábban többször hangzottak el vádak a zsűri részrehajlásáról. Ennek most semmi jelét nem fedeztem fel. A megvesztegethetőséget gyakorlatilag ki is zárta a szavazás, melynek során a versenyzőre adott összpontszámot elosztották a zsűritagok számával. A maximális pontszám tizenkettő lehetett, s aki elérte a nyolc pontot, az továbbjutott a következő fordulóba.

Itt van különben a verseny díjazottjainak a listája. Mint említettem, a Grand Prix-t a szovjet Irek Muhamedov nyerte, a szovjet kulturális miniszter külön díját pedig Nyina Ananiasvili, ugyancsak a Szovjetunióból.

Az ifjúsági kategóriában a lányok közül I. díjat és aranyérmes Amanda Mckerroy (Kanada) és Natalia Arhipova (SZU) nyert, II. díjat Jurie Simomura (Japán), III. díjat Natalia Ahmarova (SZU) és Martine Lamy (Kanada). A fiúk közül I. díjas és aranyérmes Andrisz Liepa (SZU) lett, II. díjas Oven Montegue (Kanada), III. díjas Michael Budach (NDK) és Dju Hirouti (Japán).

Janis Pikieris (APN)

A felnőtt kategória balerinái közül I. díjat és aranyérmeket nyert Alla Hananiasvili (SZU) és Margarita Perkun (SZU), II. díjat Svetlana Szmirnova (SZU), Tatjana Kladnyicskina (SZU), Anna Kusnyerjova (SZU) és Kim Glasco (Kanada), III. díjat Claudia Jung (NSZK), Rosario Suarez (Kuba) és Jundzsendorzsi Ojun (Mongólia). Ugyanebben a kategóriában a férfiak közül I. díjas és aranyérmes lett Janis Pikieris (Venezuela), II. díjas Kevin Piu (Kanada) és Anatolij Kucseruk (SZU), III. díjas Jurij Vaszucsenko (SZU), Vlagyimir Kirilov (SZU), Konsztantyin Zaklinszkij (SZU) és Thomas Vollmer (NDK).

- A versenyzésről mint táncos megnyilvánulásról most sok tapasztalatot gyűjtött. Hogyan tudná ezeket követelményként megfogalmazni?

- A tizenkilenc nap alatt gyakran gondoltam az itthoni Balett intézeti oktatásra, s a táncos pályán gyakori versengés előkészítésére. Óriási vívmány lehetne, ha a növendékek láthatnák, figyelemmel kísérhetnék a moszkvai vagy a várnai versenyt; érezhetnék, hogy a fiatalok milyen hallatlan erőbedobással, igényességgel készülnek fel és vesznek részt a vetélkedőn. Erre persze nem nagyon van mód, s így a gyerekekben csak későn tudatosodik az eredményekre való feltétlen törekvés, s ez mindig is megmutatkozott a magyar táncosok versenyzésében. Fontos különbséget érzek továbbá a nyugati és szocialista országok táncosainak felkészülésében. A nyugatiak befizetik a „nevezési díjat”, jelmezt vesznek, illetve készítetnek. Ha a versenyen valamilyen díjat nyernek, kiadásaiik egy része megterül, s ez már fontos tényező a küzdőszellem kialakításában. A mi táncosainknak nincs „veszteni valójuk”, mert költségeiket részben a minisztérium, részben a szovjet fél fedezi. Emiatt úgy érzem, a növendékek felkészítésében fontos szerepet kellene juttatni a versenyzés és a világra való kitekintés tanításának, sőt annak is, hogy befogadóképességük produktív kihasználása már fiatal korukban megkezdődjék.

- Hogyan szerepeltek a magyar versenyzők?

- Idén csak az ifjúsági kategóriában indultak magyarok, a Balett Intézet növendékei, akik sajnos a vártnál gyengébben szerepeltek. Volf Katalin, Szendrey Mariann és Szilágyi Gyula az első fordulóban, Kovács Tibor pedig a másodikban esett ki, elsősorban a nagyfokú feszültség-, másodsorban a nem elég körültekintő felkészítés miatt. Úgy látom, a felkészítés technikai részén kívül mindenképpen nagyobb figyelmet kellene fordítani a megfelelőbb, alacsonyabb illőbb koreográfiák kiválasztására. Azt is alaposabban kell meggondolni, hogy érdemes-e, szabad-e párban indítani olyan fiút és lányt, akik sem alkat, sem képességeik tekintetében nem illenek össze. (Nagyon előnytelen például, ha a fiú demi-karakter táncos, a kislány pedig kifejezetten lírai táncosnő.)

Súlyos problémát okozott nálunk a jelmezek minősége. Nem szabad sem felnőtt, sem ifjúsági mezőnyben 25-30 éves jelmezekben elindítani a versenyzőt. Ezt erkölcsstelennek tartom. A Balett Intézetnek nincs saját kosztüm-tára, ezért az operai jelmezeket kéri kölcsön a növendékeinek fellépéséhez. A kapott ruhák azonban többnyire avított darabok, melyeket még az ötvenes évek derekán nyűttek a táncosok. Ez a helyzet azután alaposan próbára teszi a fiatal versenyző lelkét is, pedig állítom, hogy csekély anyagi ráfordítással és ötlettel szép, esztétikusabb ruhákat lehetne készíteni. Az ilyen nagy jelentőségű esemény megérné, hogy táncosaink megjelenése ne hagyjon kívánnivalót.

A felkészülés időigényességét sem hallgathatjuk el. Az operai repertoárból adódó elfoglaltság rendszerint rányomja a bélyegét a felkészülésekre, pedig nem lehet csak a versenyen várható szerencsére építeni. Azt se tartom jó gyakorlatnak, hogy ha egy táncos díj nélkül tér haza, soha többé nem indítják el. A nemzetközi találkozók feltétlenül nevelő hatásúak, a szerzett tapasztalatokkal felvértezve a táncosok már rutinosabb versenyzőként indulhatnának a következő alkalommal.

- A versenyen kívül sikerült még valahova eljutnia?

- Feszült figyelemmel néztem végig a moszkvai balettintézetet igazgató Szojja Golovkina kurzusát, amely az Intézet munkáját mutatta be. Végignéztünk egy összeállítást, melyben a harmadik évfolyamtól kezdve mindegyik korosztály megjelent az Intézet színpadán. A kisebbek rúd- és középgyakorlatokat, a 6-7. évfolyamosok ugrásokat mutattak be, a legidősebbek pedig a nagy, magasabb ugrásokat és forgásokat. Egy másik alkalommal az Intézet emeléstani anyagáról készült filmet láthattuk, melyben különösen Pesztov mester 8. évfolyamos fiú növendékei emelkedtek ki. Egy újabb vetítésen Grigorovics munkamódszerét, a Spartacus alkotási folyamatát tekinthettük át a felkészüléstől a termi és színpadi próbán át az előadásig. Remélem, hogy mint gyakorló balettmester szakmai tapasztalataimat itthon is, s az új évadban Maurice Béjart együttesénél, A XX. Század Balettjénél ugyancsak kamatoztathatom.

Bokor Roland

Coppélia, Nyina Ananiasvili és Andrisz Liepa

A huszonöt éves Kölni Nyári Táncakadémián

Heinz Laurenzen évről évre változtatja, gazdagítja a Táncakadémia programját. Az idén a „Modern Tánchétfő” előadásait egy héttel előbbre hozták, hogy a második héten az ifjú koreográfusok versenye mellett esténként filmvetítéseket és demonstrációkat tarthassanak. Emellett a városban egyéb rendezvények is zajlottak: a klasszikus és avantgarde színházi fesztivál, valamint a Nyugati képzőművészet című kiállítás, amely 1939-től napjainkig ragyogóan mutatta be Észak-Amerika és Nyugat-Európa minden számottevő képzőművészeti irányzatát és művészi egyéniségét. Érdekes volt közöttük látni azokat, akik M. Cunningham óta együttműködtek az avantgarde tánc képviselőivel.

A Modern Tánchétfőn két kiemelkedő egyéniséget ismertünk meg: a japán Min Tanakát és a Breمني Balett új igazgatónőjét, Reinhild Hoffmant. Mindkét alkotó a táncszínház híve, minimális mozgást használ, de igyekszik elképzelései számára a legkifejezőbbet megtalálni. Min Tanaka a tokiói „Body Weather Laboratory”-t, a buto tánc kísérletező műhelyét vezeti, ahol a klasszikus japán színházkultúra és a nyugat-európai modern táncirányzatok nyomán alakította ki sajátos nyelvét. Keresi azokat a helyzeteket, ahol a test és lélek leginkább felszabadul, s miközben az improvizációt mesteri tökélyre fejleszti, az érzések feltörésének természetes, extáziássá növd skáláján mozog. Táncában a néző az egyik végtől a másikig érzékelheti az ember kiszolgáltatottságát és alkotó erejét, s a térben mozgó test energiakihasználásának maximumát.

Reinhild Hoffmann az esseni Folkwang Schulében tanult, majd öt évet töltött Amerikában, ahol a tánc, a zene és a képzőművészetek mellett a pszichológiával is behatóan foglalkozott. Három éve dolgozik Bremenben, azóta két teljes estét betöltő és egy több kis részből álló bemutatót tartott. Alkotótársával, a híres díszlet és jelmeztervező Johannes Schützcel közösen készítik el műveiket. A Kölnben bemutatott *Gyomkert* szünet nélkül folyik; egyéni élethelyzeteket kapcsol valós és képzelt tömegszituációkkal. A színpadkép a sötét és világos hátul összetartó diagonálisára épül. A fehér térfél szélét magas, árkaos, fehérre meszelt házfal zárja – számtalan ajtó nyílik belőle a fehérén túli végtelen sötétségbe. A színházi hatást Gerald Barry zenei kollázsa egészíti ki. Az érdekes elképzelés megoldása főleg három részben tetszett maradéktalanul. „Az anya és gyermek” jelenetben az anya minduntalan

kordába szorítja a gyerek lendületét, s a bezártsággal növd dühkitöréseit öleléseivel altatja el. Végül szeretné újtára bocsátani, csak a gyerek már tehetetlen, képtelen bármerre ki-mozdulni magától. A „Házaspár” döbbenetes kép: a fehér ruhás asszony és fekete férfi között ott a párna, amelyre lassan vörös huzatot húznak. Az esküvő utáni egymásra maradás feszült pillanatát érezzük: a férfi lendületes vágygal zavarja a felkészületlen asszonyt. Vágy és görcsbe merevedés – mire kiegyenlítődne, a férfi már messze van, a nő pedig magára marad félelmeivel. Ez a rész a darab legtáncosabb jelenete, Gál Emese lírai, precíz, felejthetetlen asszony-alakításával. „Az apa, anya és fiú” rész a ruhák, eszközök összjátéka; roppant ötletes. Krisztust és tanítványát, templomot, úrvacsorát látunk, szimbólumsorokat, alig táncá transzponálva.

Bartók estjén a Kölni Táncforum-együttes magas technikai színvonalon táncolt, azonban elég semmitmondó művek közegében. A „Zene húroshangszerekre, ütőkre és cselesztára” című műhöz Jürg Burth készítette el *Sablonváros* című koreográfiáját, amely egy nagyváros autóalagútjának kanyarulatában játszódik (nekem úgy tűnt, mintha egy kórház proszektúráján lennénk). A város elcsépelet figurái élnek itt világukat, szegényes mozgásrendszerükkel. Legjobban a lassú tétellel komponált szörnységes pas de deux bántott. A második részben Jochen Ulrich *Szabadban* című művét láttuk, Bartók op. 8. zongora-elégijára. A jól megoldott szólók, duettek, kórusok finom vonalvezetése kellemes látvány volt, csak egy kissé unalmas. Az estet Ulrichtól *A csodálatos mandarin* verziója zárta, követve Lengyel Menyhért szövegkönyvét. A darab addig érdekes, amíg megjelenik a Mandarin. Amint a függöny fel-

Gyomkert (Gert Weigelt felv.)

gördül, egy elhagyott gyár ferde fémszerkezete dől a nézőre. Hatalmas lejtő vezet felfelé, a tolóajtóval elzárható külvilág felé. A csavargók mintha ennek az építménynek a lapjai lennének. Durvák, szimpla szükségleteiknek élők, szürkék. A lány egy baba: öltöztetik, vetkőztetik, az alkalomhoz illően. Se nem jó, se nem rossz, roppant sokat küszködik, mert számtalanszor kell megmásznia a lejtőt fel és le, túsarkú cipőben. A Mandarint a koreográfus testi fogyatékosnak akarja beállítani, de a megvalósítás már a szenilitást súrolja. A fényhatásoktól magasra vetődő árnyéka pedig semmiképp sem idézte meg a Mandarin szellemi erejét. Harmadszori halála után sem rendülök meg, amikor főlölegessé vált Krisztusként beesik a már-már disznóól-szerű sötétbe, a lányt nyomtatul hagyva önmaga pózában.

A fiatal koreográfusok versenyébe az idén 44 számmal neveztek be. A bizottság huszonhatot bocsátott a közönség elé, a döntőbe. A sok yenge mű és az éjszakába nyúló előadás eléggé megviselte a közönség idegeit.

A zsűri főleg az eredetiséget honorálta, az első díjat így az angol Rhys Martin-nak ítélte. Az *Anima* c. művet az alkotó zene nélkül és versidézetekre képzelte. Sötét: a mikrofonban megszólal a gyermekvers: „Miből vannak a kisfiúk? Békából? Csigából? Kiskutya-farkából? – abból vannak a kisfiúk”. Világos: egy komikus, hatalmas hasú fiú áll a színpadon, nem létező erejét fitogtatva. Sötét: egy hang szólal meg: „Találkoztam egy emberrel, aki nem volt, és nem is szeretnék találkozni vele”.

Min Tanaka

Hátul egy simára borotvált fejű, igen határozott mozgású, erős ember jön frakkban. Megáll – távozik. Többször megismétli, majd kövér hasán repedni kezd a gatyája: nagy, csupasz has látszik, amiből hirtelen egy lány körvonalai rajzolódnak ki. Kihámozódva a nagy gatyából testük nem táncos, természetes vagy emberi. Tükörmozgásukat néhány eltérő gesztus töri meg. A végső poén meglepő: a nő belenyúl a férfi kisdadrágájába, kiemel belőle egy rúzt, s kenni kezdi a férfi száját.

A II. díjat a francia Bruno Jacquin kapta. K. Penderecki zenéjére készített koreográfiája valóban jó felépítésű, érdekes mozgású. Hátról férfi csoportot küszik be a tigrisbőrbe öltözött nőkhöz. A két nem közötti kapcsolatteremtés gépies, a csatlakozások és elválások sorozata után az egész társaság küszva távozik. A nézőkön az elidegenedés érzése lett úrrá.

III. díjat idén nem adtak ki, a kritikuskok díját viszont az esseni Folkwang Schule hallgatója, Christine Brunel kapta *Egy mosolyt sem Aliznak* című koreográfiájával. Számomra ez a mű volt a „legkomplettebb”. A színpadon egy csellós ült. Szólójára egy pár – virággal a kezében – diagonálisan végighaladt a színen. Az út végén egy emelvény áll, a férfi erre ülteti fel a nőt, majd visszafelé haladva a virágnak nézett zacskóból konfettit szór. A zacskó azonban kiesik a kezéből, szétesik, elzárja a továbbvezető utat. Visszatér, leemeli a nőt és a kijelölt úton pas de deux-t táncolnak. A hangszóróból megszólal a kintornás hangja. A nő és a férfi széttart, majd más-más motívumot ismételve a férfi ismét visszaülteti a nőt, és mámoros „jövőkép” fog. A nő a férfi nyakába esik, haja a férfi arcába hull. Férfitést női fejjel! A torz képződmény szétesik, a férfi szentimentálisan ismétli a „boldog jövő” motívumot, a nő a kiszabadulását.

László Péter koreográfiája (Equinox) nagy közönségsikert aratott. Nem kis része volt ebben kitűnő előadóinknak, Pongor Ildikónak (akinek a zsűri odaítélte a legjobb táncos-alkítás díját), Szőnyi Nórának, Szabadi Editnek és Harangozó Gyulának. Pongor Ildikó és Harangozó Gyula már a megnyitói előadásán belepották magukat a közönség szívébe, amikor H. Laurenzen meghívására felléptek a „Kalóz” pas de deux-vel.

A Táncakadémia anyagairól tavaly részletesen beszámoltam. Idén a román származású rennes-i balettigazgató, G. G. Caciuleanu koreográfus műhelye hatott újdonságnak. Hirtelen összeverbuválódott csapatát karmesterként irányította, s játékosan, sok humorral szabadította fel fantáziájukat. Hat napon át – napi másfél órával – negyven részes etűdsorozatot hoztak össze és mutattak be a zárőnnepélyen.

A kiegészítő programok közül érdekes volt az amerikai modern táncról vetített sorozat, és a néptánc bemutató (India, Ghana). Feltűnt, hogy idén a kurzus végén a tanárok mindegyike útravaló „szentbeszédet” mondott. Mondandójuk lényege: izleljük a más technikákat, törekedjünk a tiszta kivitelezésre, de ami nem vált vérünké, azt ne használjuk.

Árva Eszter

Egy különleges kiállítás Londonban

Ötven éve, hogy megalakult a Royal Ballet, és ez alkalomból a Victoria and Albert múzeum balettelmezei-kiállítást rendezett, ahol eredeti, a táncosok által hordott ruhákat lehetett megtekinteni. A nagyon régi jelmezeket természetesen inkább csak képek képviselték, bár három XVIII. századi kosztümöt eredetiben állítottak ki. Az utóbbiak egy toszkanai kis udvari színházról származtak, de olasz voltak ellenére élénken felidéztek a francia udvari balettel és a benne szereplő „Napkirályt”, azaz XIV. Lajost.

A kiállítást nagyon sokan megtekintették. Rám furcsa varázssal hatott: izolált a látogatók tömegétől. Elindultam emlékezéseim útjain. Segített ebben, hogy a nagy teremben teljes sötétség uralkodott. Csak néhány reflektor fénye vándorolt lassan körbe-körbe, végigsimogatta a jelmezes babákat. Néha egy kicsit irritálóan hatott, amikor az ember jobban szemügyre akart venni egyes tárgyakat. Mindenesetre hangulatos volt, és csak egy pár másodpercig kellett várni, hogy a megtekintett jelmez újra teljes fényben tündököljön. A nappali világítás káros a részben pótolhatatlan ruhákra, így ez a megoldás okos és érthető.

Az első jelmezek a Gyagilev-Ballet korai periódusából származnak. Bakst, Derain, Lariov, Picasso, Benois voltak Gyagilev jelmeztervezői, ami nem mindig jelenti azt, hogy a híres festők a színpadra és a táncra legalkalmasabb ruhákat tervezték. Most láthatuk Karsavina „Giselle” viseletét, amelyet az első felvonásban hordott. Fiatalkoromban még láttam táncolni Karsavinát és Pavlovát. Igaz, akkor már túl voltak fénykorukon, de Pavlova sokáig őrizte régi varázsát. Most láthattam „A hatyú halála” kosztümjét. Nagyon terjedelmesnek hat. Annál törekenyebbnek és meghatóbbnak tűnt benne Pavlova. Nizsinszkij „Dieu bleu” (Kék Isten) jelmeze kicsit lötyögősen lóg a babán, annak bizonyítékaként, hogy mai szemmel nézve Nizsinszkij elég erős lehetett. Én már nem láttam táncolni, de olvastam, hogy a Dieu bleu nem aratott sikert. Nagyon statikus alakítás volt, a közönség pedig azt várta Nizsinszkijtól, hogy ugorjon és mozogjon, utánozhatatlan egyéni művészetével.

A későbbi Gyagilev-ballettekből Nikitina Flóra kosztümjét látjuk (Flóra és Zefír, 1925), és néhány jelmezt a „Le Bal” nevezetű balettből (1929), melyben Balanchine is szerepelt.

Gyagilev halála után a „Les Ballets de Monte Carlo” korszaka következik, Tamara Touma-

Henri de Gisey jelmezterve egy udvari baletthez, 1660–70 körül

novával és Irina Baranovával, az újonnan felfedezett 14 éves gyermekbalerinákkal és sztárokkal. Virtuozitásukról egy forgó-csiga jelmez (Jeux d'enfants, 1932) tanúskodik. De itt láthatjuk először a testhez simuló egész trikót, minden modern koreográfia mai alapjelmezét, Joan Miró egykori tervezésében.

Lassan haladunk az angol balett-hagyomány, a Wick-Wells Company és a Sadler's Wells Ballet felé, amelyből később kifejlődött a Royal Ballet. Most már nagy a választék: Markova, Fonteyn, Helpmann, a társulatot alapító táncosok jelmezei, számtalan ruha a Royal Ballet produkcióiból – részben még ma is szerepelnek a színpadon. Eredeti viselőik nemigen.

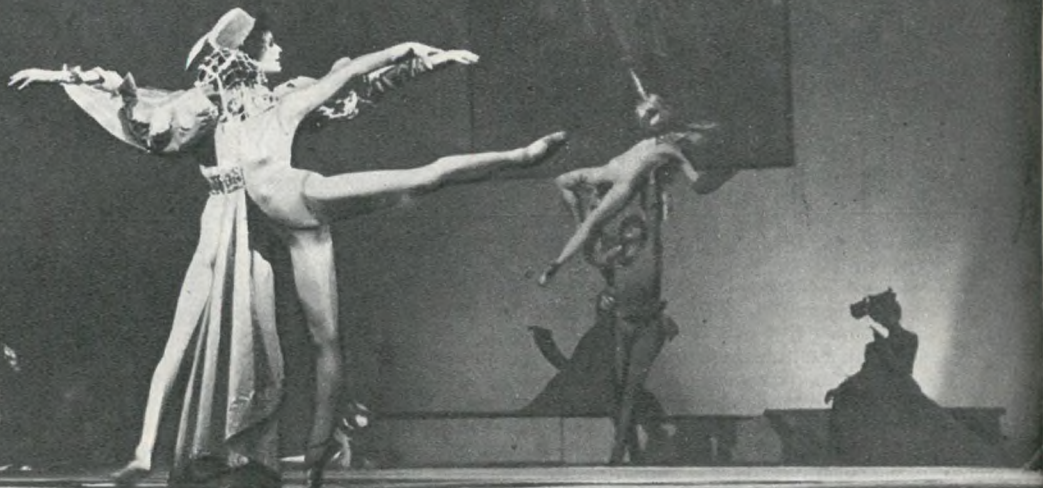
Ahogy haladunk a korról, a tütük rövidebbek lesznek, az anyagok könnyebbek, és az emberi test formái jobban kirajzolódnak. A régi jelmezek beszélnek, élik saját szellemüket. A mai jelmezek mozgás nélkül halottak, csak a táncos test ad nekik életet és jelentőséget. Az előadó megszabadul a materiától, személye fejezi ki a mondanivalót, nem a ruhája. Ez a fejlődés.

Természetesen a látnivalónak csak egy kis részét emlitem. A kiállított anyag gazdag és érdekes. Egy vitrinben a régi, tánccal és oktatással foglalkozó könyvek közt felfedeztem Blasis „Traité de l'art de la Danse” kötetét 1820-ból. Nekem is van egy korabeli példányom, Blasis balettmester saját aláírásával. Büszke vagyok erre az egyetlen kincsemre, amelyet meg tudtam menteni az özönvízből.

A képek között van egy rézkarc Fanny Cerritoról és Antonio Guerráról. Az utóbbi bizonyára rokona Nicola Guerrának, a budapesti Opera régen volt balettmesterének. Ők is táncos dinasztia alkottak, mint a Vestris, Petipa vagy Taglioni család, és most – úgy látszik – Harangozóék.

Nádasi Marcella

Mi újság az Arabeszk Stúdiónál?

Rómeó és Júlia (Kirilka Savova felvételei)

Szófiában járva sikerült találkoznom Margarita *Arnaudová*val, a budapesti Interbaletten megismert Arabeszk Stúdió vezetőjével. Természetesen legújabb eredményeik és terveik iránt érdeklődtem.

– Társulatunk az idén ősszel kezdi meg tizenötödik évadját. Ennyi idő telt el azóta, hogy Ljubomir *Goranov* megalakította együttesünket – mondta a koreográfusnő. – Bulgáriában mindmáig mi vagyunk az egyetlen olyan társulat, amely nem a klasszikus balett útjára lépett. A Graham technikát is egyedül csak nálunk alkalmazzák. 1974-ben vettem át az együttest L. *Goranov*tól, de azóta is megmaradt a legnagyobb gondunk: mind a mai napig nincsen saját otthonunk, színpadunk. Most is „albérletben” vagyunk a szófiai Zenés Színházban (amelynek szintén van saját balettkara), s kizárólag hétfői napokon tudunk fellépni, a színház szünnepjén. Próba- és fellépési lehetőségeink ugyancsak korlátozottak. Azonban a különböző nehézségek ellenére is úgy látom, hogy sikeres évadot zárunk.

Az elmúlt színházi évadban négy bemutatónk volt és nyolc új koreográfiát vittünk színre. Nálunk járt André *Leclair* belga koreográfus és betanította három egyfelvonásos balettjét. Ravel: *Daphnis és Chloé*, Debussy: *A tavasz* valamint a *Ritus Paganus* került össze egy műsorba. Természetesen új bolgár művekkel is gazdagodtunk. A bolgár államalapítás 1300. évfordulója tiszteletére készült el Peter *Lukanov* koreográfiája, az *Apokalipszis*, melynek zenéjét Vaszil Kazandzsjev kortárs bolgár zeneszerző komponálta. Lukanov másik koreográfiája már Pierre *Henry* *Mise napjainkért* című zenéjére készült.

... Margarita *Arnaudova* arról is tájékoztattott, hogy jómaga az évadban három koreográfiát készített a társulat számára. Az egyfelvo-

Mise napjainkért

násokból álló esten a *Rómeó és Júlia* az első, Prokofjev partitúrájának részletéire, a második *A tűzmadár* új koreográfiai változata. A programot a napjainkban rendkívül divatos Jean Michael Jarre *Equinox* című muzsikája zárta, melynek koreográfiájával *Arnaudova** a szófiai fiatalok között nagy sikert aratott.

– Sajnos, nálunk nem jelenik meg önálló táncművészeti szaklap, pedig sokat jelentene a bolgár táncművészetnek. Jelenleg felemás helyzet uralkodik: a balettkritikák vagy a „Bolgár irodalom” hetilapban, vagy a „Bolgár zene” című folyóiratban jelennek meg, ez utóbbiban rendszerint néhány hónapos késéssel – fejezte be nyilatkozatát Margarita *Arnaudova*.

Tóth Vladimír

**Üdvözöljük
a 30 éves
Bolgár Állami
Népi Együttest!**
